№ 99 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 31

1895

ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 31 № 99

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստան և մեծ պետութիւնները. Հոգեհանգիստ սասունցիների յիշատակին. Վերջին հեռագիրներ. Մի մեծ չարիք Ռուսաստանում. Օրվայ հարցը. Նոր փաստեր կամախի աւերմունքների մասին. Սասունցիներին օգնելու գործը. Հայոց հարցը և եւրօպական մամուլը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայոց Թատրոնի վիճակը. Լուրեր սահմանի միւս կողմից. Նամակ Զանգեզուրից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Անգլիայից. Լուրդ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հայերի պահանջները.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Առաջնորդող «Daily News» լրագրի)

—

„Բ. Դուռը վատից դէպի վատթարն է գնում: Մեր Կ. Պօլսի Թղթակիցը հեռագրում է, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը կազմող ապականված փաշաների փոհմակը լրբութիւն է ունեցել Հայոց պատրիարքից բացատրութիւն պահանջել այն հոգեհանգիստների մասին, որոնք կատարվել են վերջին կիրակի օրը, մայրաքաղաքի բոլոր հայոց եկեղեցիներում, սուլթանի հրամանով կոտորված սասունցի զոհերի հոգու փրկութեան համար: Պատրիարքը պատասխանել է իմաստութեամբ և արժանաւորութեամբ, որ իր եկեղեցու օրէնքն է՝ աղօթել մեռածների համար:

„Պատրիարքը, ինչքան իմացանք, քարոզել է հետևեալ բնաբանով. „Հայր, ներիր դրանց, որովհետև դրանք չը գիտեն, թէ ինչ են գործում“: Սակայն սուլթանը և իր խորհրդականները շատ լաւ գիտեն, թէ ինչ են գործում: Նրանց որոշ նպատակն է՝ ջնջել քրիստոնեաներին Հայաստանից՝ սրի, ժանտախտի, սովի միջոցով, իսկ կանանց՝ բռնաբարութիւնների միջոցով, որոնք աւելի զարհուրելի են, քան սուրը, ժանտախտը և սովը:

„Մենք ուրախ ենք նկատելու, որ այն տմարդի չարագործները, որոնք պատասխանատու են այդ զզուելի գազանութիւնների համար, սկսել են վերջապէս զգալ այն Ֆիզիկական սարսափը, որը միայն ընդունակ է ոչնչացնել նրանց մէջ դէպի մարդկային բարեկեցութիւնը ունեցած արհամարհանքը: Ժամանակ է, որ մեծ պետութիւնները հարուածեն և հարուածեն այնպէս, որ նպատակին հասնի: Սուլթանը, ինչպէս ասեցինք, սկսել է արդէն լաց լինել: Նա բողոքել է Եւրօպային՝ լորդ Սօլսբիւրիի դէմ: Բայց լորդ Սօլսբիւրիի Թիւրքիային հասցրած վիրաւորանքը ճշմարտութիւն ասելն է Բարձրագոյն Դրան անթիւ անզգամութիւնների դէմ: Լորդ Սօլսբիւրին իր կողմն ունի ոչ միայն ընդհանուր համակրութիւն և մի ազատ ժողովրդի միահամուռ վճիռը, այլ և քաղաքակիրթ մարդկութեան ընդհանուր համաձայնութիւնը: Քիչ բաներ կան, որոնց վերաբերմամբ Եւրօպան համաձայնած լինի. բայց մի բան, որի մէջ համաձայնվել է, այդ զզուանքի, զայրոյթի և ատելութեան զգացումն է դէպի այն բոլորը, որ Թիւրքերը գործեցին Հայաստանում:

„Անգլիական հասարակութիւնը համակրանքով, թէև ոչ այնքան առատաձեռնութեամբ, մասնակցեց սովեալ հայերի օգտին բացված հանգանակութեան: Բայց այդ Թշուառ ազգի վիճակը չէ կարելի վերագրել այն տեսակ արկածներին, երաշտութեան աղէտներին, կամ պատուհասներին, որ նախախնամութեան անհասանելի կամքը ուղարկում է իբրև պատիժ մարդկային ցեղին:

„Ոչ. Հայ ազգի դժբաղդութիւնները ոչ Աստուծու գործ են, ոչ էլ իր սեփական գործ: Այդ դժբաղդութիւնները այնպիսի պարածների գործ են, որոնք ոչինչ մարդկային չունեն, բացի արտաքին ձեը, և որոնք թէև չորքոտանիներ չեն, բայց դարձեալ գազաններ են:

„Քիւրդ և Թիւրք զինուորները, որոնք գործակցում են այդ գազաններին, 19-րդ դարի քրիստոնեաների վերաբերմամբ նոյնն են, ինչ որ էին Ներոնի և Դիոկլետիանոսի զինուորները՝ առաջին և երրորդ դարու քրիստոնեաների վերաբերմամբ...“

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—

Օգոստոսի 13/25-ին, ինչպէս յայտնի է, լրացաւ Սասունի կոտորածի տարեդարձը:

Այդ տխուր, մի և նոյն ժամանակ Թիւրքահայոց պատմական նշանաւոր օրը՝ թէ Եւրօպայի և թէ Ամերիկայի մի քանի տեղերում հոգեհանգիստներ կատարվեցին ի յիշատակ այն քաջերի, որոնք ընկան Սասունի լեռներում, կռւելով բռնութեան և անարդարութեան դէմ, յանուն ազատութեան, յանուն մարդկային իրաւունքների:

Բայց ամենից նշանաւորը այն հոգեհանգիստներն են, որ կատարվեցին նոյն իսկ Կ. Պօլսում, Իզմիրլեան պատրիարքի կարգադրութեամբ: Ինչպէս երևում է, այդ կրօնական յարգանքը, որ ցոյց տուեց Կ. Պօլսի հայ ազգաբնակութիւնը իր նահատակված եղբայրներին, անախորժ թւաց Թիւրքաց կառավարութեանը, որ շտապեց նկատողութիւն անել Իզմիրլեանին:

Ահա թէ ինչ է գրում այդ մասին „Daily News“ լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը.

„Բ. Դուռը հայոց պատրիարքից բացատրութիւն պահանջեց այն հոգեհանգստի մասին, որ կատարվեց Կ. Պօլսի հայոց բոլոր եկեղեցիներում վերջին կիրակի օրը, Սասունի կոտորածի ժամանակ ընկած զոհերի համար: Պատրիարքը իր պատասխանի մէջ յայտնեց, որ հայոց եկեղեցու սովորութիւնն է աղօթել մեռածների համար: Մայրաքաղաքի մայր եկեղեցում ինքը պատրիարքը քարոզեց՝ վերցնելով բնաբան՝ „Հայր, ների՛ր նրանց, որովհետև նրանք չը գիտեն, թէ ինչ են անում:“ Պերայի գլխաւոր եկեղեցում մեծ բազմութեան առաջ քարոզ խօսեց Մուշի առաջնորդը, որ երկու տարի բանտարկված էր Մուշում. իր քարոզի մէջ նա ասեց. „Մենք գործ դրինք բոլոր միջոցները, որ խանգարենք այդ կոտորածը. բայց մեզ նպաստող չեղաւ, հետևաբար Սասունի խեղճ ժողովուրդը զոհվեց, որովհետև վրձռել էր պաշտպանել իր կեանքը և կրօնը“:

ՎԵՐՋԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

(Ռուսաց գործակալութեան)

—

Լօնդօնից, օգոստոսի 29-ից, Վօլֆի գործակալութեանը հեռագրում են.

„Լրագիրները գտնում են, որ Հայաստանի բարենորոգումների հարցի առիթով Բ. Դրան արած զիջումները չափազանց անբաւարար են: „Daily Chronicle“ ասում է. „Եթէ դա է սուլթանի վերջին խօսքը, Անգլիային այլ ևս ուրիշ բան չէ մնում, բայց եթէ նաւատորմ ուղարկել Դարդանել“:

„Լուր է պտտում, որ անգլիական նաւատորմին հրամայված է մտնել Բէզիկի ծովածոցը“:

ՄԻ ՄԵԾ ՉԱՐԻՔ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

Արևմտեան Եւրօպայում վաղուց կազմակերպվել են ամբողջ ընկերութիւններ արբեցողութեան դէմ մաքառելու համար և ստեղծվել է մի ահագին գրականութիւն, որ եռանդուն կերպով առաջ է տանում և տարածում ժողովրդի մէջ ոգելից ըմպելիքների գործածութեան վնասակարութեան գաղափարը: Այդ բաւական չէ. ոգելից ըմպելիքների գործածութեան հակառակորդները պարբերաբար ժողովներ են կազմում, որոնց մասնակցում են բազմաթիւ ազգերի ներկայացուցիչները և այդ ժողովներում քննում, խորհրդակցում և միջոցներ են որոնում արբեցողութեան ախտը մարդկութեան միջից արմատախիլ անելու համար:

Ներկայ օգոստոսի 8-ին, Շվէյցարիայի Բազէլ քաղաքում գումարվեց մի այդպիսի կօնգրէս, որ հինգերորդն է թւով և որին մասնակցեցին բազմաթիւ գիտնականներ, մանաւանդ Գերմանիայից, Անգլիայից և Ամերիկայից եկած: Ռուսաստանի կողմից ևս երկու ներկայացուցիչներ կային: Կօնգրէսում կարդացվեցին մօտ 60 րէֆէրատներ, որոնք խօսում էին յատկապէս ոգելից ըմպելիքների մասին, ի նկատի ունենալով հարցի բոլոր կողմերը—Ֆիզիօլօգիական, հոգեբանական, ընկերական, տնտեսական, ցեղական և կլիմայական:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԻ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Յօդուած պրօֆէսոր Վամբերիի

(«Revue d'Orient»)

—

Վաղուց արդէն յայտնի է, որ ասիական երկրներին վերաբերեալ ստատիստիկան թւերը մի այնպիսի հիմք են կազմում, որոնց պէտք է կասկածով նայել քաղաքական հարցերի մասին վիճաբանելու ժամանակ: Հեղինակները, իրանց քմքի համաձայն, աւելացնում կամ պակասեցնում են թւանշանները և այդ բանը քիչ ձանձրոյթ չէ պատճառել դիպլօմատներին: Մի աչքի ընկնող օրինակ կարող է լինել այն, որ վերաբերում է Ռուսաստանի նուաճած երկրներին կենտրօնական-Ասիայում.—այն տեղերը, ուր ասում էին, թէ մի քանի միլիօն բնակիչներ կան, վերջը յայտնվում էր, որ միայն մի քանի հարիւր հազար հոգի կան. հետևաբար, ինչ որ մենք ասում ենք Թիւրքմէնների, ուզբէկների և ջէմշիդիների մասին, կատարելապէս նոյնը կարելի է ասել և քիւրդերի, հայերի և եզիդների մասին:

Երբ որ ասում են, թէ Կովկասում և դրան հարևան ռուսաց այլ երկրներում հաշւում են մէկ միլիօն հայեր, դա դեռ թոյլատրելի է:—Բայց երբ հայերը պնդում են—1878 թւի յունիսի 24-ին լորդ Սօլսբիւրիին ուղղած մի պետիցիայի մէջ—որ իրանց 1,330,000 կրօնակիցները բնակւում են փոքր-Ասիայի հիւսիսում, հայկական տափարակից սկսած մինչև Մօսուլը և Դիարբէքիրը, այն ինչ Թիւրքերը, քիւրդերը, եզիդները, ղզլբաշները և այլն, բոլորը միասին 530,000 հոգուց աւելի չեն—կասկածը անհրաժեշտ է, որովհետև այդ շրջանը երբէք մի օրինաւոր վիճակագրութեան առարկայ չէ եղել:

—

Իզուր են հայերը երազում, թէ կարող են ստիպել քիւրդերին՝ դադրել այն երկիրներից, որ նրանք գրաւած ունեն ներկայումս: Ասիական այդ կիսաթափառական ցեղը, որին յիշում է մինչև անգամ Հերոդոտը և որը նեղութիւններ պատճառեց Յասը հազարի գնդին, ինչպէս և այժմեան հայերին, գոնէ նոյնքան բնիկներ են երկրի մէջ, որքան և հայերը: Նրանց արտաքսելը հետևապէս կը հանդիպի շատ լուրջ արգելքների, որովհետև նախ և առաջ պէտք է ի նկատի ունենալ Պարսկաստանի և Ռուսաստանի քիւրդերի դիմադրութիւնը, որոնք խիտ ազգաբնակութիւն են կազմում Թիւրքիայի հիւսիսում, արևելքում և հարաւում:

Սակայն, Հայաստանի ինքնավարութիւնը երկու ձևով միայն կարելի է ձեռք բերել. առաջինը՝ եղբայրական և խաղաղ միութիւն կազմելով Թիւրքերի և քիւրդերի հետ. երկրորդը՝ արտաքսելով կամ բնաջինջ անելով այդ երկու ցեղերը:

Առաջին եղանակը մի ազնիւ ցնորք է. չը խօսենք դրա մասին: Ինչ որ վերաբերում է երկրորդին, դա մի այնպիսի գործ է, որ չի վախեցնի քրիստոնեայ մարդասէր քաղաքագէտներից շատերին, որոնք գործնականապէս ծանօթ են մի այդպիսի առաքինութեան հետ. բայց ճանաչելով քիւրդերի պատերազմական բնաւորութիւնը, գործը այնպէս դիւրին վախճան չի ունենայ, ինչպէս Բօլղարիայում կամ Յունաստանում: Դրանք երկուսից մինչև երեք միլիօն քիւրդերն են, որոնց գլխին շատ ու շատ պատահարներ են անցել քանի դար չարունակ. Նրանք պատկանում են ասիական այն ոչ-բազմաթիւ ցեղերին, որոնք դիմադրել են Կենտրօնական-Ասիայից եկած մեծ արշաւանքներին և որոնք համարեա անաղարտ պահպանել են իրանց բարքերը, իրանց սովորութիւնները և իրանց զգեստները: Չէ կարելի նրանց հեշտութեամբ գլուխ խոնարհեցնել տալ հայասէր կաբինէտների միջնորդութիւնների առաջ և գաղթեցնել՝ խաղաղութեան սիրոյ համար:

—

Յամենայն դէպս, հայկական արտօնված նահանգ ստեղծելը շատ լուրջ արգելքների կը հանդիպի:

1. Նախ և առաջ հայերը չեն կազմում այն հողի վրա, որ նրանք ինքնավար են հրատարակում, ազգագրական մի խիտ տարր, որպէս, օրինակ, մարօնիտները և դրուզները Լիբանանում, և նրանք իրանց նպատակին կարող են հասնել միայն ի վնաս մահմետական ազգաբնակութեան, որը իր թւով հաւասար է հայերին. դա կը լինի մի վերին աստիճանի անարդար վարմունք և աղբիւր մշտական բարդութիւնների, որոնց ոչ Թիւրքերը և ոչ եւրօպացիք չեն կարող անտես առնել:

2. Լիբանանը քաղաքական մի շրջան է՝ ներփակված երկու զուտ մահմետական նահանգների մէջ, այն ինչ մի հայկական ինքնավար նահանգ, հիւսիսից սահմանակից ունենալով Ռուսաստանը և արևելքից՝ Պարսկաստանը, ենթակայ կը լինի օտարների ազդեցութիւններին և ինտրիգներին. դա մի այնպիսի վտանգ է, որ թէ Թիւրքիան և թէ Եւրօպան հաւասարապէս չահ ունեն առաջն առնելու:

3. Աչքի առջև ունենալով այն խոր անդունդը, որ բաժանում է փոքր-Ասիայում զանազան դաւանութեան պատկանող ցեղերին, անհնարին է, որ մարօնիտները, այդ քրիստոնեայ արաբները, միանան մահմետական արաբների հետ. այն ինչ Թիւրքաց հայերը, ազգային և կրօնական կապերով միացած լինելով Ռուսաստանի իրանց եղբայրակիցների հետ, կը ձգտեն իրագործել համահայութեան իդէալը:

Ենթադրենք, որ մի ինքնավար Հայաստան ստեղծվի. ո՞րպիսի ընդունելութիւն կը ցոյց տան նրան Թիւրքերը և քիւրդերը, որոնք այդքան երկար միջոց երկրի տէրն էին և որոնց թիւը գերազանցում է հայերի թւին: Մինչ հայ հայրենասէրները երևակայում են, որ Թիւրք և քիւրդ տարրը,

կոնգրէսում յայտնվեց, որ ոգելից ըմպելիքների կամ ալկոհոլիզմի դէմ կռւելու գործի մէջ երկու գլխաւոր ուղղութիւն է տիրում. ոմանք քարոզում են կատարեալ ժուժկալութիւն ոգելից ըմպելիքների մէջ, և այդ շարժման իբրև պարագլուխ հանդիսանում է Ցիւրիխի պրօֆէսօր Ֆօրէլ, իսկ ոմանք չափաւոր գործածելու կողմն են։ Յաղթութիւնը տարան կատարեալ ժուժկալութեան կուսակիցները։

կոնգրէսը, ռուսաց ներկայացուցիչ Պորտուգալովի առաջարկութեամբ, իր յարգանքը յայտնեց հեռագրով կոմս Լէվ Տոլստօյին՝ իբրև „ժուժկալութեան ամենաեռանդուն և ամենանշանաւոր կուսակցին“։

„Недѣля“ շաբաթաթերթը, խօսելով Բազէլի այդ հինգերորդ կոնգրէսի մասին, վերին աստիճանի հետաքրքրական տեղեկութիւններ է հաղորդում Ռուսաստանում արբեցողութեան գործած աւերումների վերաբերմամբ։ Մինչդեռ Եւրօպայում արբեցողութիւնը օր ըստ օրէ պակասում է, նոյն իսկ Նորվէգիայի պէս ցուրտ երկրում, Ռուսաստանում սարսափելի կերպով աճում է, մանաւանդ վերջին տասնամեակներում։ Հարբում են ոչ միայն չափահաս տղամարդիկ, այլ և կանայք, մինչև անգամ աղջիկներ, 13 տարեկան երեխաներ։ Վարակված հայրերից ծնվում է այդ ախտին արդէն տրամադիր սերունդ. ալկօհօլի թոյնը թուլացնում է ռուս ցեղի ֆիզիքական ամրութիւնը, և կրծում է նրա ցեղական պնդակազմութեան արմատը։ Դրանից առաջ է գալիս ժողովրդական էներգիայի պակասումն, և դա հազար տեսակ ազդեցութիւններով արտացոլում է պետական ամբողջ կեանքի վրա։ Թոյլ ժողովուրդը արտադրում է թոյլ ինտէլլիգենցիա և դրա հետևանքն է Ռուսաստանի թմրութիւնը և յետամնացութիւնը՝ միւս երկրների հետ համեմատելով։ Հաշուել են, որ Ռուսաստանում հասարակ ժողովուրդը օրեկան մի միլիօնից աւելի է գործ դնում խմիչքի վրա։

Եւ մինչ Եւրօպայում մասնաւոր, հասարակական և պետական պայքարի միջոցով աշխատում են թուլացնել արբեցողութեան վնասը և հիանալի հետևանքների են հասնում (Նորվէգիայում վերջին 5 տարվայ մէջ արբեցողների թիւը կիսով չափ պակասել է), Ռուսաստանում շատ քիչ միջոցներ են ձեռք առնում այդ սարսափելի ախտի գործած աւերումների ույժը գէթ մասամբ թուլացնելու համար։

ՕՐՎԱՅ ՀԱՐՑԸ

XXX

Այսօրվայ հեռագրից, եթէ խօսենք հռետորների լեզւով,—վառօդի հոտ է գալիս։

«Անգլիական նաւատորմը, լուրերին նայելով, հրաման է ստացել մտնել Բէզիկի ծոցը»—ահա այն հեռագիրը, որ երէկ Ռուսաց գործակալութիւնը հաղորդեց մեզ Լօնդօնից։

Բէզիկի ծոցը գտնվում է Էգէյեան ծովում, Փոքր-Ասիայի արևմտեան ափի վրա, Թիւրքիային պատկանող Թէնեդոս կղզու դիմացը։ Այդ ծոցը բերանն է Հէլլեսպօնտոսի, կամ այժմեան Դարդանելի, որ ուղղակի տանում է Կ. Պօլիս։ Այդ նոյն Բէզիկի ծոցն էր, որ 1853 թւին ծառայեց իբրև նաւահանգիստ ֆրանս-անգլիական նաւատօրմի համար, երբ նա պատրաստվում էր լողալ դէպի Կ. Պօլիս և Սև ծովը...

Ահա, ի նկատի ունենալով Բէզիկի դիրքը, այլ և 1853 թւի պատմական փաստը,—որը գուցէ մի պատահական զուգադիպութիւն է,—հաստատապէս կարելի է ասել, որ անգլիական կառավարութեան վերջին կարգադրութիւնը (եթէ միայն նա ճիշդ է) ահագին աղմուկ կը յարուցանէ Ստամբօլի մէջ և յատկապէս Աբդուլ Համիդ սուլթանի պալատում։

Ծովային ցոյցով հայոց հարցը մտնում է իր երկրորդ, գուցէ և վերջին շրջանի մէջ։ Առաջին շրջանը յորդորների, խաղաղ ծրագիրների և բարեկամական խորհուրդների շրջանն էր։ Դա չօգնեց։

Այժմ սկսվում է երկրորդ շրջանը,—սպառնալիքի, ծովային ցոյցի, նոյն իսկ պատերազմական երկիւղի շրջանը։

Սա կօգնի։

Խ. Մալումեան

ՆՈՐ ՓԱՍՏԵՐ ԿԱՄԱԽԻ ԱՒԵՐՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Երզնկայից ուղարկված է Կ. Պօլիս, հայոց պատրիարքին, հետևեալ նոր տեղեկագիրը, որի ճիշդ պատճէնը ահա հաղորդում ենք։

—

Ամենապատիւ Տ.Տ. Մատթէոս Սրբազան արքեպիսկոպոս Իզմիրլեան, ազգախնամ պատրիարք հայոց Թիւրքիոյ

Ի Կ. Պօլիս

Բարձրաշնորհ սրբազան հայր.

Յատուկ սուրհանդակաւ ղրկուած ներկայ ամսոյ 6 և 7 թուակիր երկու բողոքագրերն կը հաստատեմք։

Քաղաքիս եկեղեցւոյ հրապարակին վրա վերջացող ամսոյ վերջընթեր աւուր (30 յուլիս, կիւրակի, ըստ թիւրքաց), երեկոյեան ժամ 1—2-ի միջոցներուն սպաննուող 25 տարեկան մի հայ երիտասարդի մասին արդէն ընթացիկ ամսոյ 5 թուակիր մի նամակաւ տեղեկագրուած է։

Այս դէպքին հետևեալ օրը, դէպի Քեմախ արքունի ճանապարհին վրայ՝ գայմագամ մը, Քօլ-Աղասի մը կը կողոպտուին և չաւուշ մը կը սպաննուի։ Լուրը կայծակի արագութեամբ Կամախ և Երզնկա միանգամայն կը հասնեն։ Կառավարութիւնը և զինուորականութիւնը իբր թէ նոյն վայրին շրջակայ լեռներն ապաստանող 17-ի չափ հայ-ապստամբներու վերագրելով՝ վերիվայր կը յուզուին, և կանոնաւոր զօրքերով ու պաշիպօզուքներով Սեպուհ լեռը՝ իբր հայ-ապստամբաց բնակավայր՝ պաշարման վիճակի մէջ կը դնեն և ապստամբները ձերբակալելու կը հետամտեն. ի լրոյ կիմանամք, թէ Քեմախի Թահիր-փաշան հարիւրաւոր պաշիպօզուքներով, Կէրճանիսի Կուճուռ-օղլի Համիտ-պէյ նոյնպէս իր կողմի 150 պաշիպօզուքներով, և մինչև իսկ Սվազի կողմերէն խումբ մը չէրքէզ պաշիպօզուքներ անմիջապէս կը փութան նոյն վայրերը երթալ՝ աւելի կողոպտելու և յափշտակելու՝ քան իրական նպատակին ծառայելու։

Նոյն օրը տեղւոյս մէջ գտնուող չորրորդ զօրաբանակը գրեթէ ամբողջ՝ շարժման մէջ կը դնեն. առժամայն քաղաքս պաշարման մէջ կը դրուի և աւելի քան 1000 հեծեալ և հետևակ զօրքերով նոյն լեռը կը շրջապատուի։ Անհնարին է նկարագրել լեռան ստորոտը գտնուող մի քանի հայաբնակ գիւղերու (Գառնի, Գոմեր, Թորթան, Թուկըներ, Մարեկ, Հոտփուլ, Ուռի և Բագառիճներ) մէջ ի գործ դրուած ամենասոսկալի խժդժութիւններն կանոնաւոր զօրաց և պաշիպօզուքներու կողմանէ։ Բազմաթիւ հայեր, ամեն կարգի ու հասակի՝ բիրերու անողորմ հարուածներու տակ մահամերձ վիճակի կը մատնուին. կանանց պատիւը կը բռնաբարուի ու կը լլկուի բարբարոս և անգութ խուժանին կողմէ. գիւղերը կը կողոպտուին, կանանց զարդեր և տնական գոյքեր կը յափշտակուին. արդէն գիւղերու մէջ սպառած է, ինչ որ ուտելի է։ Սոյն օրինակ խժդժութիւնք և անգթութիւնք կը շարունակուին դարձեալ նոյն գիւղերու մէջ. սակայն մանրամասն տեղեկութիւն չենք կարող առնել, զի շղթայի տակ առնուած է և յարաբերութիւնք արգելեալ։

Նոյն լերանց մէջ գտնուող Աւագ-Վանք, Լուսաւորիչ և ս. Յակոբ՝ թիւրք զօրաց ոտնակոխ և նշաւակ կըլլան, մանաւորապէս առջի երկու մենաստանաց սրբավայրերուն սրբութիւնք կը պղծուին ու կանարգուին, վանօրէից բնակիչք ամենազգի դառն տանջանաց կենթարկուին։ Լուսաւորչայ վանուց վանապետն, որ արդէն հիւանդ՝ նոյն ատեն մահուան անկողինը կը ձգեն, իր ծերունի մօր գլխուն կը տեղան սոսկալի հայհոյութիւններ ու սպառնալիքներ։ Հազարապետ Եավէր Էֆէնդի կը գոռայ՝ «քեզ մազերէդ վար կախել պիտի տամ. Սասունը կոտորողը ես եմ. վանքը քարիւղով պիտի այրեմ և ձեզ բոլորդ կենդանւոյն պիտի խորովիմ»։

Ս. Լուսաւորիչ վանքին գոյքերը բոլորովին կը թալլուին, կանանց սնդուկները բանալով՝ կանացի զարդեր կը յափշտակեն։ Վանքին հովիւը ու մշակը ամենասոսկալի անգթութեամբ կը գանահարեն և կալանաւորած կը պահեն իրենց մէջ։ Նոյն չարաղէտ բաղդին ենթակայ կըլլայ նաև Աւագ վանք. հոն ևս նոյնօրինակ յափշտակութիւնք և խժդժութիւնք տեղի կունենան, վանահօր որդոցմէ երեքը չարաչար խոշտանգելէ և գանահարելէ ետք կը կալանաւորեն։ Այժմ այս նշանակեալ հինգ կալանաւորներէն չորսը բոլորովին անյայտացուցած են, իբր թէ իրենց ձեռքէն փախուցած ըլլան։

Գալով 17 հայ երիտասարդաց՝ վեց օր շարունակ պաշարման հոծ շղթայի մը մէջ կը մնան. վերջին երեք աւուրց մէջ բոլորովին անսուաղ մնալով՝ կը ստիպուին կիւրակէ առաւօտ ժամ 9-ին իրենց ապաստարանէն դուրս գալ ձորը՝ ջուր խմելու համար. ահա կը սկսի պատերազմական փողերը հնչել, ամենուստ խմբին վրայ սոսկալի հրացանաձգութիւն մը կը սկսի, որ կը տևէ 5 ժամ։ Այդ կռւոյն մէջ երկու դիակ և երեք կալանաւոր ձեռք բերելով, քաղաքս կը բերեն ու կը բանտարկեն։

Մի և նոյն օրը, նոյն լերանց շղթայի վրայ գտնուած Խախ գիւղէն՝ եօթն հատ ծխախոտի փախստական լազերու կը հանդիպեն և իբր թէ երեքը սպաննելով, չորս կը կալանաւորեն։ Ստուգապէս չը գիտցուիր, թէ գայմագամը և իրենները կողոպտողները հայեր են, թէ՝ այդ լազերը և կամ քիւրդ աւազակներ. սա միայն գիտենք հաւաստեաւ, որ կառավարութիւնը հայոց վերագրած է։ Նոյն դէպքին յաջորդեցին քաղաքիս մէջ բազմաթիւ խուզարկութիւնք և ձերբակալութիւնք։ Գիւղերէն մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկուեցան՝ Կարմրի, Բալանլու և Սուրբ-Օհան։ Ի լրոյ կիմանանք թէ՝ նոյն բաղդին պիտի արժանանան նաև մնացեալ շրջակայ հայաբնակ բոլոր գիւղերն ու վանքերն և թերևս ամբողջ քաղաքս ալ։ Կարելի է գուշակել, թէ խուզարկութեանց ժամանակ ինչ խժդժութիւններ և յափշտակութիւններ չեն կատարուիր՝ մանաւանդ գիւղացի թշուառ և անպաշտպան ժողովրդեան վրայ։

Ձերբակալութիւնք կաճին օրէ օր. կառավարութեան ընթացքէն խրախուսուած թիւրք, մոլեռանդ ժողովուրդը առհասարակ գրգռված և անհնարին զայրացած վիճակ մը ունի, այնպէս որ քրիստոնեայ հասարակութիւնը, սոսկալի ահ ու դողի մատնուած, վայրկեանէ վայրկեան ընդհանուր ջարդի մը արհաւիրքն ունի։

Իրաց այս տագնապալի կացութեան մէջ է, որ ձեզ կը դիմենք, ամենապատիւ Տէր, և օգնութիւն կը հայցենք, օգնութիւն շուտափոյթ՝ զի թիւրք մոլեռանդութեան դէմ կատարելապէս անզէն ու անպաշտպան կը գտնուինք։ Գթութիւն։

Յաւելուած։—Թէև քաղքիս համայն հայ հասարակութիւնը ի սրտէ կը փափաքէր ստորագրել ի ստորև, սակայն յայտնի պատճառներ անկարելի ըրին զայն։ Արդ մենք, խոնարհ ծառայքս, անարժանաբար նմանող մեր գերագոյն հովուապետին, չենք վարանիր մեր անձը դնել մեր ոչխարաց վրայ. գայս ևս յատուկ թղթաբերով

որի ույժը դեռ ևս իրապէս ազդու է, հեզ ոչխարի նման կը հպատակվի և որ Բ. Դուռը կը զոհէ իր մահմետական հպատակներին երէկվան բայաների իշխանութեանը։ Այն տխուր փորձառութիւնից յետոյ, որ ունեցաւ օսմանեան կառավարութիւնը Բօլգարիայում՝ քրիստոնեաների արդարադատութեան վերաբերմամբ—երբ երևաց, որ քրիստոնեայ յաղթական դրօշակը աւելի մեծ անգթութիւններ էր կատարում, քան կիսալուսինը 400 տարվայ ընթացքում—թիւրքիան, անկասկած, կը դիմադրի հայկական ինքնավարութեանը իր ձեռքում եղած բոլոր միջոցներով, որ դեռ ևս բաւական նշանաւոր են։

Միւս կողմից, ժանդարմէրիայի կազմակերպութիւնը, որը պէտք է հսկի հասարակական կարգի և ապահովութեան վրա Փոքր-Ասիայի հիւսիսարևելեան նահանգներում, այնպիսի մի միջոց է, որ վերջին հարուածը կը տայ հայ յեղափոխականների կօմիտէտներին, որոնք արդէն մի կեղծ դրութեան մէջ են գտնվում։ Վերջապէս, ինչ օգտվեցան այն բոլոր աղմուկից, որ այդ կօմիտէտները բարձրացրին մինչև այժմ։ Նրանց գլխաւոր օրգանը, «Հայաստան» շաբաթաթերթը, համարեա ոչ ոք չէ կարդում. քիւրդերի գազանութիւնների յաճախ կրկնվող նկարագրութիւնը, որով զբաղեցնում էին իրանց կազմած ժողովներին Արևմուտքում, մեծ մասամբ հերքվեց նոյն իսկ անգլիական հիւպատոսական զեկուցումներով, որոնք երևացին Կապոյտ Գրքի մէջ... Այդ բոլորը չէ կարող ուրեմն լուրջ հետքեր թողնել մի այնպիսի փոփոխական դարաշրջանում, ինչպիսին մերն է։

—

Մեծ սխալ է կարծել, որ մի անկախ կամ պարզապէս ինքնավար Հայաստան կարող է ժամանակով ասիական Բօլգարիա դառնալ, այսինքն արգելք դառնալ ռուսների ընդարձակմանը (տարածմանը) և այդպիսով թանգագին ծառայութիւններ մատուցանել նրանց, որոնց շահերը հակառակ են այդ ընդարձակմանը։ Երբեք Փոքր-Ասիայի հայերը, թոյլ ստրուկներ թիւրքերի և քիւրդերի բազմութեան մէջ և թւով հազիւ մէկ միլիօն, չեն կարող 5 միլիօն բօլգարների դիմադրական ույժը ներկայացնել։ Եթէ մի ինքնավար Բօլգարիա կարող է օգտակար լինել եւրօպական խաղաղութեանը, նոյնը չէ կարելի ասել Հայաստանի համար, որը շրջապատված է թշնամական տարրերով, գտնվում է ռուսական և անգլիական շահերի շրջանի սահմանում և կազմելով մի թոյլ խցան, հետևաբար անզօր է և անօգուտ։ Ընդհարումների և ինտրիգների համար այդ լայն բացված դուռը կը ստեղծի մի աւելի քան վտանգաւոր դրութիւն։

Մենք այլ ևս չենք ապրում այնպիսի ժամանակներում, երբ Արևելքի քրիստոնեաները կարող էին գանգատվել, թէ իրանք ենթակայ են մահմետականների կամայականութեանը։ Այսօր նրանք նոյն իսկ աւելի լաւ կացութեան մէջ են, քան թէ սրանք, որոնք ամենևին հովանաւորող չունեն Եւրօպայում։ Հէնց որ դիպչում են Թիւրքիայի մի որ և է քրիստոնեային, մամուլը երբէք առիթը ձեռքից բաց չէ թողնում աղաղակներ բարձրացնելու, այն ինչ նա մի խօսք անգամ չէ ասում մահմետականների կրած անթիւ վնասների մասին։ Արևելքի քրիստոնեաները յետ չեն մնում իրանց ֆանատիկոսութեամբ մահմետականներից և նրանցից էլ աւելի քաղաքակրթված չեն, բայց մամուլից սիրված լինելը նրանց աւելի և աւելի կռւարար և բծախնդիր է դարձնում։

Այս է պատճառը, որ հայկական փոքրիկ ցեղը, որը այնքան աշխատասէր և խաղաղասէր է, կատարելապէս կերպարանափոխված է երևում և աւելի ու աւելի սպառնական դիրք է ընդունում։ Բայց լաւ մտածելով, դրսից եկած գրգռումները պէտք է աւելի ևս վնասակար և անառողջ համարել, որովհետև նրանք ներշնչում են յոյսեր, որոնք ամենևին համապատասխան չեն մեր ժամանակվայ քաղաքականութեանը՝ խճճելով դրութիւնը և չէզոքացնելով այն բոլոր ջանքերը, որոնց նպատակն է բարեկամական համաձայնութիւն հաստատել։

—

Նրանք, որոնց ուրախութիւն է պատճառում համեմատել հայերի դրութիւնը յոյների և բօլգարների դրութեան հետ, մեծ սխալ են գործում նոյնպէս։ Հայերը դեռ ևս չեն անցել այն նախապատրաստական երկար շրջանը, որը այդ երկու ցեղերի ազատութեան նախադուռն էր։ Բացի դրանից, յոյները և բօլգարները վաղուց արդէն շփվում էին արևմտեան ազգերի հետ և նրանք հեշտութեամբ ընտելացել էին եւրօպական գաղափարներին, այն ինչ հայերը, շրջապատված լինելով մահմեդական ցեղերով, մշտապէս գտնվում են ասիական կուլտուրայի ազդեցութեան տակ։ Այն բոլոր մարդիկ, որոնք ճանաչում են Ասիան, միաբերան վկայում են, որ հայերը փայլուն և լուրջ յատկութիւններ ունեն, բայց մի և նոյն ժամանակ աւելացնում են, որ այդ ցեղը աւելի է պահպանել ասիական բնաւորութիւն, քան Փոքր-Ասիայի այլ քրիստոնեաները։

Արևելեան բարքերը, սկսած ընտանիքի կազմակերպութիւնից, նոյնքան խիստ էին հայերի մէջ, որքան և թիւրքերի մէջ, և Փոքր-Ասիայում նրանք պահպանվում են անաղարտ դեռ մինչև մեր օրերը։ Նոյն կարող ենք ասել և նրանց նախապաշարմունքների վերաբերութեամբ, և առանց չափազանցութեան, մենք պնդում ենք, որ հայերը և թիւրքերը կարող են աւելի լաւ ընթանալ քաղաքակրթական ճանապարհով, եթէ կամենան միմեանց վրա յենվել և լրացնել միմեանց փոխադարձաբար։

Բացի դրանից, հայերը պարտաւոր են ուշադրութեան առնել պատմական զարգացման պահանջները, հասկանալ, որ նրանք մի առանձնացած ցեղ են և յիշել, որ հիւսիսից եկած օգնութիւնը ամենամեծ սպառնալիքն է նոյն իսկ իրանց գոյութեան համար։

**

կառաքենք առ ձերդ ամենապատուութիւն որդիական խոնարհ ակնածանօք, և կը խնդրեմք դարձեալ գթութիւն և օգնութիւն։

Երկրորդ յաւելուած։ — Ներփակեալ մանրամասն տեղեկագիրն պատրաստուած վայրկենին, տեսնելով որ նորանոր դէպքեր տեղի կունենան, երկու օր ևս սպասելով նոյն աւուրց պատահարներն ալ շարունակեցինք տեղեկագրել ի ստորև։—

Օգոստոս 13—15-ին քաղաքիս մէջ ձերբակալութիւնք և խուզարկութիւնք խառն կը շարունակուին, առանց պատւոյ և ատրճանի խորութեան, և նոյն իսկ առանց նախնական հարցաքննութեան, որոյ առթիւ տեղական բանտերը այս երեք օրերուն մէջ լցուեցան 30-էն աւելի հայ բանտարկեալներ, որոց գրեթէ կէսն քաղաքիս նշանաւոր ազգայիններէն են։

Սեպուհ ս. Լուսաւորչայ վանուց վանապետուհին (դուստր վանահայր և առաջնորդ Վարդան վարդապետի) մայր Մարթայ՝ ձիաւոր զօրականներով քաղաք բերուելով՝ բանտարկեցին, իսկ սորա հարսը իւր անչափահաս մանկիկներով նոյն կողմի լեռները թողուցին տաճկաց բնակարաններն... Գալով հիւանդ որդւոյն՝ դեռ նոյն վիճակի մէջ, անտէր և անպաշտպան կը մնայ ս. Լուսաւորիչ վանուց մէջ, ուր տաճիկ զինուորներէ զատ ուրիշ ոչ ոք կայ։

Արդ՝ ամենապատիւ Տէր, զայսոսիկ ևս խոնարհաբար մատուցանելով Ձեր հայրական խորին ուշադրութեանը՝ դարձեալ կը հայցեմք գթութիւն և օգնութիւն։

Համբուրիւ սրբացեալ աջոյ Տեառնդ Ամենապատուութեան, մնամք խոնարհ որդիք՝

Առաջնորդական փոխանորդ Երիզայի

(Ստորագրութիւններ՝ 8 քահանայ և 1 բողոքական քարոզիչ)

1895 օգոստոսի 15.
Առաջ. հայոց Երիզա
(Կնիք)

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐԻՆ ՕԳՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԸ

—

Մենք արդէն հաղորդեցինք, որ «Daily News» լրագրի օգոստոսի 27 համարի մէջ տպված է մի հոգևորականի ընդարձակ յօդուածը Սասունի մասին։ Առաջ ենք բերում մի քանի քաղուածքներ։

«Երբ թիւրքերը տեսան, որ Սասունի սարսափելի կոտորածի դէպքը անհնարին եղաւ թագցնել, նրանք կամեցան բարերարներ հանդիսանալ և հրատարակեցին, որ ողորմած սուլթանը մի քանի հարիւր ֆունտ փող է նուիրել կոտորածից մնացողներին բաժանելու համար։ Նրանք նշանակեցին մի յանձնաժողով, որի անդամներին օրեկան 2 մէջիդ վարձատրութիւն որոշեցին։ Այդ յանձնաժողովը յայտնեց թշուառ ժողովրդին, որ կայսերական շնորհին կարող են արժանանալ միայն նրանք, որոնք հարկ վճարելու խոստմնագիր կը տան և մի վկայական, թէ զօրքերը իրանց որ և է զրկանք չեն հասցրել, այլ միայն մի փոքր ընդհարում է տեղի ունեցել իրանց և քիւրդերի մէջ։ Ժողովուրդը, լաւ գիտենալով, որ իրան առաջարկած դահեկանների արժէքը մի քանի անգամ գողացված և յափշտակված է իրանից, մեծ զայրոյթով մերժեց այդ առաջարկը և յօժարվեց ստանալ փողը միայն այն ժամանակ, երբ կառավարութիւնը համաձայնվեց ինքն ևս միայն պարզ ստացականով բաւականանալ։»

Ապա հաղորդելով այն արգելքների մասին, որ կառավարութիւնը յարուցեց Անգլիայից ստացված փողերի բաժանման դէմ, յօդուածագիրը պատմում է, թէ ինչպէս «թիւրք կառավարութիւնը, որ առաջ խոստացել էր քիւրդերին չը թողնել Սասուն այս տարի, ընդհակառակն, ինքն մի ատրճանաւոր է ուղարկում քիւրդ ցեղերի մօտ, դրդելով նրանց գալ և վռնդել հայ գիւղերից հայ տանուտէրներին։ Այդ բանի վրա ժողովուրդը սարսափահար է լինում, որ մի գուցէ անցեալ տարվայ դէպքերը կրկնվեն։ Կառավարութիւնը թէև յայտնել էր կարգադրիչներին, որ տների վերանորոգութեան գործում չը խառնվեն և ինքն այդ բանը գլուխ կը բերի, բայց մինչև այսօր մի քար անգամ չէ դրված։»

Յօդուածագիրը պատմում է նաև, որ նա այցելեց Գէլիեգուզան գիւղը և ահա ինչ է ասում։

«Այնտեղ հասնելու համար մենք բարձրացանք 1200 ֆուտ և իջանք 1700 ֆուտ. գիւղը բաղկացած է եղել միյարկանի տներից և սարաւանդի վրա ցրված տների խմբերից. աւերակներից երևում է, որ այդտեղ եղել են տներ։ Մենք մօտեցանք աւերակների կենտրոնական խմբին, որի մէջտեղ է գտնվում այն կործանված եկեղեցին, որտեղ բարբարոս զինուորները բանտարկեցին կանանց և աղջիկներին և յագուրդ տալով իրանց գազանական կրքերին, կոտորեցին։ Ապա անցանք այն տեղը, ուր դեռ երևում են զինուորների վրանների նշանները։ Ճիշդ նրա ներքև մենք տեսանք այն պատմական մահ-գուբերից մինը, որտեղ 40 թշուառներ այնքան անգթութեամբ սպանվեցին։ Մարդկային ոսկորներ և հագուստների կտորներ, սփռված հողի երեսի վրա լուռ վկաներ են տխուր պատմութեան ճշմարտութեան։ Մի ուրիշ տեղ պատրաստված էր նոյնպէս մի գուբ ուրիշ թշուառների համար, որոնք սակայն միջոց էին գտել խոյս տալ։ Կար և մի այլ փոս, որտեղ տէր Յովհաննէսը ենթարկվեց իր հաւատարիմ հօտի վիճակին։ Մենք զգում էինք, որ մենք կանգնած ենք մի նուիրական հողի վրա, որը կարող է դառնալ մի տաճար, ուր, ապագայ տարիներում, ուխտաւորները կը հաւաքվեն՝ յիշատակելու այստեղ թափված մարտիրոսական արիւնը։

«Կոտորածից մնացածներից 5000 հոգի արդէն հաւաքվել են՝ փորձելով վերահաստատվել իրանց նախկին տեղերում և կարելի է, որ մի 1000 հոգի ևս ցրված լինեն աշխարհի երեսին։ Ես ուրախ եմ կարծելու, որ կոտորածի թւի առաջին որոշումը չատ չափազանցրած է. անկարելի եղաւ գնալ երկրի ներսը և չը կարողացանք իմանալ, թէ քանի գիւղեր քանդվել են։ Կրակ տուած գիւղերի թիւը 32 է, և դրանց բնիկ ազգաբնակութիւնը 10,000-ից աւելի չէր կարող լինել, ուրեմն հաւանական է, որ կոտորվածների թիւը մօտ 4000 է։»

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

—

I Գերմանիայի խորհուրդը

«Times» լրագրի Բերլինի թղթակիցը հաւաստացնում է, հաստատ աղբիւրից ստացված տեղեկութեան հիման վրա, որ գերմանական կայսրը, օգուտ քաղելով սուլթանի վրա իր ունեցած ազդեցութիւնից, աշխատեց համոզել նրան ընդունել բարենորոգումների այն ծրագիրը, որ առաջարկել են Հայաստանի համար Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Անգլիան։

II Վերահսկող մասնաժողով

«Standard» նախազուշակում է, որ հայոց հարցին վերաբերեալ բոլոր բանակցութիւնները այն հետևանքը կունենան, որ կը նշանակվի մի վերահսկող մասնաժողով, որը բաղկացած լինի այն բոլոր ազգերի դելեգատներից, որոնք ստորագրել են Բերլինի դաշնագիրը։ Այդ դելագատների պաշտօնը կը լինի հսկել, որ րէֆորմները կանոնաւոր կերպով մտցնվեն Հայաստանում։

III Աւստրիայի դերը

Աւստրիական լրագիրներից շատերը հաւաստացնում են, որ Ֆրանց-Յօվսէփ կայսրն ևս աշխատում է իր ազդեցութիւնը գործ դնել սուլթանի վրա յօգուտ Հայաստանի։

IV Երզնկայի անցքերը

Րէյտերի գործակալութիւնը հեռագրում է անգլիական լրագիրներին, որ երեք մեծ պետութիւնների դեսպանները դարձրին Բարձր Դրան ուշադրութիւնը Երզնկայի նահանգում (կամախ) կատարվող լուրջ բնաւորութիւն կրող անցքերի վրա։ Օսմանեան կառավարութիւնը խոստացաւ հետազօտել այդ գործը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆԻ ԳՈՐԾԸ

—

Ուրախութեամբ տպագրում ենք «Մշակի» այսօրվայ համարում հայ դերասանների նամակը։

«Մենք չենք դիմել հանգանակութեան, և նոյն իսկ կարօտութիւն էլ չունենք դիմելու հասարակութեան օգնութեանը և կամ փոխառութեան», ասում են մեր՝ գրպանով աղքատ, բայց հոգով հարուստ դերասանները։ Հրաշալի է։ Եւ ոչ ոք այնքան չէ կարող ուրախանալ այդ համարձակ, վստահ յայտարարութիւնից, որքան մենք։

Մենք միշտ դէմ ենք եղել, երբ հայոց թատրոնի գործը իրանց «անկոչ հովանաւորութեան» տակ են առել զանազան իշխան Ամատունիներ՝ ժողովրդականութիւն վաստակելու նպատակով, և կամ այնպիսի խղճուկ, բոլորից ոչինչ հասկացողութիւն չունեցող և ամեն մի ընկերական գործ արատաւորող անձինք, որոնք իրանք կարօտ են հովանաւորութեան.—և այդ պատճառով շնորհաւորել կարող ենք հայ դերասաններին, որ այնքան զառն փորձերից և անաջողութիւններից յետոյ՝ վճռել են՝ իրանց սեփական ոտների վրա կանգնել, սեփական ոյժով գործ կատարել...

Եւ մենք հաւատում ենք, որ ընկերական, համերաշխ, նուիրված գործունէութեամբ, և նոյն իսկ առանց մեծ նիւթական միջոցների, կարելի է աւելի անել, քան արեցին հայոց թատրոնի անկոչ մեկենասները։ Միայն մի պայման,—որ մեր դերասանները չը կռուեն, միմեանց դէմ ինտրիգաներ չը լարեն, միմեանց միսը չուտեն, ճանաչեն իրանց մէջ որ և է հեղինակութիւն, և հպատակվեն որոշ, նոյն իսկ խիստ դիսցիպլինայի։

Ապա թէ ոչ, եթէ հայոց անբաղդ թատրոնի մշակները կը սկսեն հայկական սովորական կռիւները, ներքին ինտրիգները, երբ ամեն մէկը իրան կը համարի № 1, մէկը միւսին չի լսի, չի ենթարկվի ոչ դիսցիպլինայի, ոչ էլ որ և է հեղինակութեան.—այն ժամանակ մնաք բարով հայոց ներկայացումներ, մնաք բարով վարդագոյն յոյսեր, որ ծնելով օգոստոսին, կը թառամեն նոյն իսկ սեպտեմբերին...

*

ԼՈՒՐԵՐ ՍԱՀՄԱՆԻ ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԻՑ
(Քիւրդի պատմութիւնը)

—

Օր չէ անցնում, որ Թիւրքաց Հայաստանի սահմանից չը հասնեն մէկը միւսից աւելի ծանր, աւելի սարսեցուցիչ լուրեր. մարդ չը գիտէ, որը գրի առնի, որին աւելի կարևորութիւն տայ. ամենն էլ տխուր, ամենն էլ յուսահատական։

Միակ սփոփիչ լուրը, որ ստացանք, դա Ալաշկերտի հունձի առատութեան լուրն էր, որ հասել էր մեզ։ Կարծում էինք, թէ սակաւաթիւ հայ բնակիչները գոնէ ձմեռը հաց կունենան և ենթակայ չեն լինի սովի սարսափներին։ Բայց այսօր մեզ հասած լուրը այդ յոյսն էլ ի դերև հանեց և մի անգամ էլ ապացուցեց, որ քիւրդ ասվածը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի գազան, մի արիւնարբու, անսիրտ գազան։ Այդ վայրենիները կրակ են գցել Արծափ հայաբնակ բազմամարդ գիւղի ցորենի բոլոր դէզերն ու արտերը։ Աւելի սոսկալին այն է, որ օրինակը վարակիչ է և շատ չի անցնի, չուտով իւրաքանչիւր հայ գիւղի դէզերը հրդեհված կը լինեն. իսկ ձմեռը մօտ է, շատ մօտ...

Միւս կողմից համիդիէյի գայմագամ Մամէդբէգը բռնանում է Հունջան հայ գիւղի վրա, ստիպելով կերակրել իր տունը և հետևորդներին։ Ղարաքլիսայում Քրմոյեան Տիգրանի կինն են մահմէտականացրել։

Արճէշի կողմերում Քեօր Հիւսէին-փաշան՝ համիդիէյի գնդապետը, շրջում է հայ գիւղերը և Մուսա-բէյի սարսափները վերստին կրկնում հայ բնակիչների գլխին։ Երկրի մի այլ կողմում իր հրոսակներով աւերածութիւն և մահ է տարածում նրա եղբայր Այիբ աղան։

Կարծէք Թիւրքիայի քիւրդերը բաւական չէին հայերին ջնջելու համար, Պարսկաստանիցն էլ են օգնական քրդեր գալիս։ Աւազակութիւնների և սպանութիւնների համար Պարսկաստանից Բայազէտի կողմերը փախած բռուկցի Սադօ աղան 40 տնով մտել է Ղարաքաղաք և հայ բնակիչներին ստիպում է գաղթել, նրանց տեղերը գրաւելու համար։

Ընդհանուր պատկերը լրացրած լինելու համար աւելորդ չի լինի առաջ բերել այստեղ իմ խօսակցութիւնը մի քիւրդ բէգի հետ։ Այս մարդն ինձ զարմացրեց իր բարեմտութեամբ և գթասրտութեամբ. այսպիսի մարդիկ սատիկ հազուագիւտ են քիւրդերի մէջ։ Այս բէգը հէնց նոր էր վերադարձել Թիւրքիայից և այցելել էր Ալաշկերտն ու Խըդըր գիւղը։

«Աֆանդըմ, ասաց, քիւրդը որ խելք ունենար, էլ ինչու էր քիւրդ կոչվում. աշխարհիս ամենաանխելք ժողովուրդը հէնց քիւրդն է. ափսոս, որ նրա յիմարութիւնից խեղճ հայերն են տուժում։ Թիւրքիայի ո՛ր կողմն էլ նայես, թէ աշխատանք, քրտինքի արդիւնք, բերրի մշակված դաշտեր, շինութիւն, մի խօսքով կեանք ու կենդանութիւն ես տեսնում, այդ բոլորը, հաստատ իմացիր, որ հայի ստեղծածն է, նրա ձեռքի գործ, նրա յամառ և խելացի աշխատանքի պտուղ. բայց ուր որ այդ բոլորը աւերված, ոչնչացրած ես տեսնում, այդ բոլորի տեղ անապատային մեռելութիւն, մահու երկիւղ, այս բոլորն էլ քիւրդի գործ է, անխելք ու անսիրտ քիւրդի գործ։

«Ահա ձեզ մի դաշտ՝ գեղեցիկ արտերով ծածկված, հրաշալի արօտատեղեր, ուր արածում են հազարաւոր անասուններ. ահա ձեզ չարիչար տնկված դէզեր, չորս կողմդ առուներ,—սրանք բոլորը հայերի զառն աշխատանքի պտուղներն են։ Այնտեղ՝ հարթութեան վրա, կամ լերան լանջում փռված է հայ գիւղը, չէն, լի բնակիչներով, ժիր, աշխատաւոր մարդիկ, տղամարդ թէ կին, ծեր թէ մանուկ, լիացած բնութեան բարիքներով. իսկ այնտեղ՝ վերև, լեռների կատարներին, ձիների մօտիկ, չարիչար տնկված են վրաններ. այնտեղ քրդերն են, ոտքից գլուխ զինված. սուր, հրացան, տէգ կախված են վրանների սիւներից. այս գիւղն ու այն վրանները թշնամի չեն. սա կերակրում է քիւրդերին անասունների հետ մէկ տեղ՝ ամառ թէ ձմեռ։ Դու գիտես, որ քիւրդերը միշտ հայի հացով են կերակրվում. իրանք աշխատել չը գիտեն, չեն էլ ուզում սովորել։

«Անցնում է մի քանի օր կամ մի ամիս. դու դարձեալ ձիդ քշում ես նոյն դաշտով, նոյն արտերով, նոյն գիւղի մօտով և ի՞նչ ես տեսնում. աւէր ու անապատ։ Այն գեղեցիկ ցորենի արտերն ու արօտատեղերը հողի են հաւասարվել ձիերի ոտների տակ. տեղ-տեղ ծխում են խոտի և ցորենի դէզերը, դաշտում այլ ևս ոչ մի անասուն չը կայ. գիւղն էլ է ծխի մէջ կորել, բնակիչները կամ ցրիւ են եկել, կամ թէ նստել են ծխացող աւերակների վրա և սուգ ու շիւան անում։

«Ո՞վ արաւ այդ բոլոր անիրաւութիւնը։

«Հէնց այն սարի գլխին վրաններ տնկած քիւրդերը, հայերի հացը լափող այն անխելք ապերախտները. և ինչու համար՝ որովհետև քիւրդերի էլ-աղասին կամ համիդիէյի փաշան իր բարեկամ թիւրք փաշայից քանի մի դեղին ոսկիների հետ այդպիսի հրահանգ էր ստացել։ Բա սա անխելքութիւն, գազանութիւն չէ՞. ախր որ յիմարը իր կաթնատու կովը իր ձեռքով կը մորթի...

«Ես անցայ Ալաշկերտով, այն մի ժամանակվայ չէն, արգաւանդ Ալաշկերտով. քանի-քանի հայ գիւղեր կային, իսկ այժմ հայիփ քեզ երկիր, հայիփ, խեղճ հայեր. հեռուից դարձեալ երևում են գիւղերը ըստ երևոյթին չէն, բազմամարդ. մօտեցիր, մտիր այդ գիւղերը և զարզանդն է քեզ պատում. բնակիչ չը կայ, տները դատարկ, չորս կողմդ լուռ, անձայն, ո՛չ մի շունչ, ո՛չ մի կենդանի, բոլորը փախել են քիւրդերի ձեռքից։

«Ալաշկերտում այժմ հայ չէ մնացել, շատ քիչ են, եղածներն էլ խեղճ, աղքատ, մերկ, սոված. Ալաշկերտը տասնեակ քաղաքներ կարող էր կերակրել, իսկ այժմ խեղճ ալաշկերտցին, տոպրակն ուսին, գալիս է Բայազէտից հաց գնելու։ Ո՞վ էր տեսել. ո՛ւմ շնորհիւ, գիտես, դարձեալ քիւրդերի։

«Ես տեսայ և Խըդըր գիւղը, առաջ էլ էի տեսել, 100-ից աւելի տուն բնակիչ ունէր. արգաւանդ դաշտեր, արօտներ, հազարաւոր անասուններ. գիւղում գեղեցիկ տներ, շատերը քարից։ Ռէիս Յարօի տունը փաշայի տնից էլ սիրուն էր. նրա ամբարները, նրա մարագը տեսայ և զարմացայ. քանի քրդի էլխաթներ կարող էր կերակրել միայն ռէիս Յարօն։ Պատմում էին, որ երբ գարնանը ծառան առաջին անգամ ռէսի գոմէշները կը հանէր գոմից, իր տիրոջից մի գոմէշ ընծայ կը ստանար։

«Իսկ այժմ. երանի չը տեսնէի Խըդըրը. խեղճ խըդըրցիք. անխելք, անխիղճ քիւրդեր. չէին գիւղը կատարեալ աւերակ տեսայ, բնակիչները բոլորը գաղթել են, ցրվել, փախել դէս ու դէն. դաշտերն անմշակ, խոպանացած. մնացել է 2—3 տուն բնակիչ, որ իրանք էլ չը գիտեն ինչու են մնացել, աղքատ, խեղճ, սոված ու մերկ։

«Եկեղեցին քիւրդերը դարձրել են իրանց ձիերի ախոռ. ախր մեղք է, աֆանդըմ, շատ մեղք է, Աստուծոյ տուն է, անէծք քիւրդերին... Եւ գիտես ո՛վ է այս բոլոր չարիքը հասցրել խըդըրցիներին՝ մի քիւրդ բէգ, Այիբ-աղայի փեսայ Ռըզգօ-բէգը իր քրդերով...

«Բէգը այժմ էլ նստում է ռէս Յարօի փառաւոր տան մէջ, իսկ խեղճ Յարօն մաշվեց Թիւրք

դատարանների դռներում. մեռաւ բախչիչներ ցրվելով, թէ ինչ է կարողանայ իր տունն ու ստացուածքը յետ խլել. բայց ո՛րտեղից. Թիւրքը դատարան ու դատաստան ունի՞»:

Ա. Ահարոնեան

ՆԱՄԱԿ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻՑ

—

Օգոստոսի 18-ին

Ամսիս 8-ին Զանգեզուր գաւառի Մեղրի բաժնի Ագարակ գիւղում մի հարս վախճանվեց:—Գործակալը տեղական քահանային արգելեց հանգուցեալին հայոց եկեղեցու կանոնով թաղելու, պատճառելով, որ նա անպսակ էր ամուսնացել:

Այդ ամուսնութեան համառօտ պատմութիւնը, ինչպէս պատմեցին, հետեւեալն է: Ագարակցի երիտասարդ Հայրապետեանը սիրահարվել էր մի որբ, աղքատ ու անտէր աղջկայ հետ, բայց ծխատէր Աբրահամ քահանան խիստ չհասութիւն գտնելով, նշանը չէր օրհնել: Չը նայելով դրան՝ նշանադրվածները ամուր են մնում իրանց ուխտին:

Կողմերի բարեկամների միջնորդութիւնից յետոյ, յիշեալ քահանան փեսացուից տասն րուբլի է ստանում այն պայմանով, որ հարսնացուի փեսայի տունը գալուց մի քանի ժամանակ յետոյ ծածուկ պսակէ: Զոյգը, որոշ ժամանակ անցնելուց յետոյ, դիմում է խոստումն արած քահանային պսակի համար, բայց այս անգամ քահանան այնպիսի վարձ է պահանջում, որ տղան անկարող է լինում վճարել: Այդպէս մէկ ու կէս տարի անցնելուց յետոյ՝ մեռաւ անպսակ հարսը: Ի հարկէ, նրան թաղեցին առանց քահանայի: Առաջին անգամը չէ, որ Մեղրիի գործակալութեան մէջ այդպիսի թաղումներ են տեղի ունենում: Սա հինգերորդն է, որոնցից երեքը մանուկներ են և անպսակ ծնողների զաւակներ:

Մեր հոգեւորականութիւնը, մարդկանց վրա կենդանի ժամանակ ազդելու փոխարէն, վրէժ է հանում անշնչացած դիակներից:

Ժամանակ չէ միթէ աշխատելու, որ վերացվեն նմանօրինակ բռնակալական միջոցները: Մեր հոգեւորականութիւնը պիտի հաւատացած լինի, որ այդ միջոցով ոչ մի բարի հետեւանքի չի հասնի. պիտի համոզվի, որ «հալածելով աւելի կը տարածէ:»

Տեսնենք, թէ հոգեւոր իշխանութիւնը, որ այսքան բազմաթիւ քահանաներ է կապել մեր վզին, առանց նրանց գործերին կօնտրօլ անելու, ինչպէս կը վերաբերվի դէպի մի այսպիսի անուանարկ գործ:

Մ. Շ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Էջմիածին, օգոստոսի 26-ին

«Թոյլ տուէք, խնդրեմ, «Մշակի» միջոցով իմ խորին շնորհակալութիւնս յայտնել այն համազգիներիս, որոնք ամսիս 24-ին շնորհաւորել էին իմ անուանակոչութեան տօնը, բոլորի սրտագին բարեմաղթութիւններին փոխարինելով իմ օրհնութիւնս:

Մնամ ջերմեռանդ աղօթարար՝

Երեմիա եպիսկոպոս

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, օգոստոսի 29-ին

Սրտի ցաւով կարդացինք «Մշակի» № 96-ի մէջ մի անախորժ լուր, թէ իբր մենք՝ դերասանները հանգանակութիւն ենք անում յօգուտ թատրօնի, որով պիտի ծածկենք առաջիկայ սեզօնի դէֆիցիտը: Ներկայ համառօտ գրութեամբ յայտարարում ենք ի տեղեկութիւն հասարակութեան, որ երբէք մեր մտքով չէ անցել դիմել այդպիսի միջոցների: Մենք կազմել ենք դերասանական ընկերութիւն փայերով, ուստի թէ վնասը և թէ օգուտը ընդունում ենք մեզ վրա: Առ միշտ ցանկալի կը լինէր, որ հայ թատրօնի բարեկամները հաւատ չընծայէին այդպիսի լուրերին, որոնք վնասից աւելի ոչինչ օգուտ չեն բերի նորակազմ ընկերութեան:

Իսկ եթէ կայ մի ճշմարտութիւն, այդ այն է, որ մենք՝ ընկերութեան մի քանի անդամներս, վճռել էինք փոխադարձ համերաշխութեամբ վերցնել փոխարինաբար, սկզբնական ծախսերի համար, մի որոշ գումար, իսկ այժմ նոյն իսկ դրա կարիքն անգամ չենք զգում:

Ի դիմաց ընկերութեան՝ Յով. Աբէլեանց
Գ. Տէր-Դաւթեանց
Ա. Սարգարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» այսօրվայ համարը բաղկացած է մէկ ու կէս թերթից:

—

Մեզ հաղորդում են Էրզրումից, որ Էրզրումի անգլիական հիւպատոս Գրէյվս արձակուրդ է ստացել և շուտով պէտք է ուղեւորվի Լօնդօն, Թիֆլիսի վրայով:

—

Երեքշաբթի, օգոստոսի 29-ին, «Մշակի» խմբագրութիւնը հոգեհանգիստ կատարեց տիկին Մարիամ Մէլիք-Ադամալեանի գերեզմանի վրա, նրա թաղման քառասունքի օրվայ առիթով:

—

Մենք ստացանք Լօնդօնից, մեր հասարակութեան լաւ յայտնի Չարլզ Ֆից-Ջերալդի կնոջից, տիկին Էսթէր Ֆից-Ջերալդից մի նամակ, որի մէջ դժբաղդ տիկինը նկարագրում է իր նիւթական ծանր վիճակը՝ ամուսնու անհետանալուց յետոյ:

—

Վահրամ եպիսկոպոս Մանկունու քաջագործութեան առիթով, որի մասին այսօր գրում է Կ. Պօլսի մեր թղթակիցը, հետեւեալ նամակն ենք կարդում Կ. Պօլսի լրագիրներում: «Առանց փիլոնի՝ սեղանի վրայ քարոզ կը խօսուի. ասանկ ալ, պատարագի ատեն դասի մէջ կենալ կը ներուի առանց փիլոնի: Ինչո՞ւ, ինչպէս ուրեմն պատահեցաւ որ վարդապետը, որ վեղարաւոր էր, փիլոն չունենալուն համար արգիլուեցաւ ողջունի մասնակցելէ: Վարդապետը, վեղարը թէ փիլոնը, առանցմէ որը կարող է մասնակցիլ ողջունի: Կը հաճի՞ արդեօք այս մասին բացատրութիւն տալ մեր նախորդ քարոզիչ Մանկունի եպիսկոպոս:» Երևի Մանկունին մոռացել է իր անցեալը: Էջմիածնի «անմոռանալի» հերոսը թող չը մոռանայ, որ եթէ կայ մէկը, որը զրկված է որ և է արժանաւոր մարդու մօտենալու իրաւունքից.—դա Վահրամ Մանկունին է:

—

Այսօր տպագրում ենք յայտնի թ ր ք ա մ ո լ և հայատեաց պրօֆէսօր Արմինիուս Վամբերիի յօդուածը, «Հայոց պահանջները» վերնագրով: Կաշխատենք յաջորդ անգամ մի քանի նկատողութիւններ անել այդ յօդուածի առիթով:

—

Անցեալ ուսումնական տարում Ներսիսեան դպրոցում մտցրված էր մարմնամարզութիւն: Մի տարվայ փորձը ցոյց տուեց մարմնամարզութեան հակառակորդներին, որ դա շատ լաւ է ազդում աշակերտների ֆիզիքական զարգացման վրա և թարմութիւն ու զուարթութիւն է տալիս նրանց: Անկասկած, մարմնամարզութիւնը կը մտցնվի դպրոցում առաջիկայ ուսումնական տարվայ առաջին ամիսներից և կը դառնայ մշտական առարկաներից մէկը:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Անի գնացող ճանապարհորդները անկարող են ստանալ այն բոլոր տեղեկութիւնները, որ կարեւոր են ճիշդ և մանրամասն կերպով ուսումնասիրելու այնտեղի նշանաւոր հնութեան մնացորդները: Խորհուրդ ենք տալիս հայոց հոգեւոր կառավարութեանը՝ հոգ տանել Անիում ունենալ այդ քաղաքին վերաբերեալ հետազօտութիւններից գոնէ գլխաւորները: Այդ հետազօտութիւններ ձեռք բերելը մեծ ծախք չի պահանջի:

—

Պրօֆէսօր Լինդեման հրատարակել է մի գրքոյկ՝ անտառային վնասակար միջատների մասին, որ կրում է «О насѣкомыхъ вредящихъ лѣсамъ и мѣры ихъ истребленія» վերնագիրը: Գ. քոյկը պարունակում է շատ հետաքրքիր տեղեկութիւններ միջատների կեանքի մասին և գործնական միջոցներ նրանց ոչնչացնելու համար: Գրքի մէջ կան երեսուն և ինն նկարներ: Գրքոյկը թէև աւելի կանգ է առնում այն անտառային ծառերի վրա, որոնք տարածված են Ռուսաստանի հիւսիսային և միջին նահանգներում, բայց նա պարունակում է իր մէջ շատ տեղեկութիւններ և մեր անտառների ծառերի մասին: Շատ ցանկալի է, որ հեղինակաւոր պրօֆէսօրը տար մեզ մի ուրիշ գրքոյկ պտղատու ծառերին վնասող միջատների մասին: Այդպիսի մի գրքոյկ, անկասկած, մեծ ուրախութեամբ կընդունվէր թէ Կովկասում և թէ հարաւային Ռուսաստանում:

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, մայրաքաղաքի լրագիրների խօսքով, թոյլ է տուել Նոր-Նախիջևանի իգական պրօգիմնազիան վերածել գիմնազիայի՝ պատրաստական դասարանով: Գիմնազիայում կրօնագիտութիւնը կաւանդվի հայ-լուսաւորչական աշակերտուհիներին հայերէն լեզւով: Բացի դրանից, հայոց լեզուն կաւանդվի չորս ստորին դասարաններում:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են. «Ուրբաթ օր, ամսիս 25-ին, կաթողիկոսը եկաւ այստեղ՝ դըպրոցական մի քանի խճճված գործեր քննելու համար:»

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Վճռված է այստեղ բանալ մի այգեգործական դպրոց, ուր պէտք է ուսանեն տեղական պայմաններին համապատասխան այգեգործութիւն:»

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Բամբակը զգալի կերպով վնասվել է մի առանձին հիւանդութիւնից, որ չոր է կոչվում: Այդ հիւանդութիւնից սաստիկ վնասվում է ամերիկական տեսակի բամբակը, մինչդեռ տեղական ղարագեօզան ազատ է մնում դրանից:»

—

ԱՍՏԱՊԱՏ գիւղից մեզ գրում են. «Սաստիկ կարկուտը փչացրեց այդ գիւղի ցանքսերի և մըրգերի մեծ մասը:»

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի ծառերի միրգը սակաւ է, իսկ խաղողը, ցրտերի և անձրևների պատճառով, լաւ չէ հասել և թթու է մնացել: Եթէ մի երկու շաբաթ պարզ և տաք եղանակ անի, խաղողի մի մասը կարող է դեռ լաւանալ:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, օգոստոսի 23-ին

«Բերան բերնի եկած է» որ կըսեն մեր վիճակն է: Առաւօտ իրիկուն անհամբեր կը սպասուի խնդրին վերջնական լուծումին: Երէկ արդէն լուր տարածուեցաւ, որ ծրագիրը իր յաւելուածովը ընդունուեր է: Ոչ: Ահաւասիկ ուր ենք հիմա:

Կիրակի, օգոստոսի 20, արտաքին գործերու նախարար Թիւրխան-փաշա գնաց Մեծ-Կղզի, ուր կը գտնուէր պ. Նելիտօֆ, Ռուսիոյ դեսպանը: Նախարարը սպասեց կէս ժամու չափ, մինչև որ դեսպանը յոյնաց եկեղեցիէն դուրս ելլէ: Երկուքը միասին Խրիսթօյի անտառները գացին և երկու ժամ տեսակցեցան. յետոյ առանձինն առանձինն Վօսփոր գացին: Թուրխանի երեսները շատ կախ էին. տրտում, տխուր: Թիւրք նախարարը գնաց ուղղակի Ֆրանսայի և Անգլիոյ դեսպաններուն. անոնց քովէն ալ ուրախ դուրս չելաւ: Երեք դեսպաններն ալ միօրինակ պատասխաններ տուած են: Թիւրխան-փաշա կը յայտարարէր, թէ սուլթանը ամբողջապէս կընդունի Ծրագիրը. ուրեմն վերջացաւ, կըսէր:

—C'est trop tard—«շատ ուշ է», պատասխանեցին դեսպանները. պէտք է որ յաւելուածն ալ ընդունիք.—այսինքն եւրօպական ներկայացուցիչներու անդամակցութիւնը Պօլսոյ կեդրոնական յանձնաժողովին մէջ. մէկ խօսքով քոնթրոլի միջազգային յանձնաժողովի մը հաստատութիւնը:

Այդ յաւելուածն է որ հիմա սոսկում կը պատճառէ սուլթանին, որ «չարիքը» խափանելու համար դիմած է Գերմանիոյ կայսեր միջամտութեանը. կը սպասուի պատասխանին:

—

Մինչ այդ պատասխանը գալու ըլլայ, սուլթանը ազդին իր սոսկալի ատելութիւնը հայոց դէմ միշտ կը յայտնէ: Գահակալութեան տարեդարձին, որ օգոստոս 19 շաբաթ օրն էր, սուլթանը իրեն շնորհաւորութեան գացող պատրիարքներէն յոյներունը և բուլկարներունը ընդունեց իր ներկայութեանը, իսկ հայոցը ոչ: Այս առթիւ սուլթանը ըսաւ յունաց պատրիարքին թէ՝ շատ գոհ է իր սիրելի յոյն հպատակներէն, որոնք չեն նըմանիր հայերուն. ասոնք չար ապստամբներ են, զորոնք պիտի ջախջախէ:—Սասունի տարեդարձին է, որ այդ սպառնալիքը կըլլայ:

Եթէ սուլթանը սպառնալից է, Դուռը աւելի խոհեմ է: Օրինակ մը: Սասունի տարեդարձին օրը ամենէն յանդուգն քարոզը Բերայի եկեղեցին մէջ խօսեցաւ Ներսէս վ. Խարախանեան. Դուռը որ իմացաւ այս բանս, պաշտօնագիր մը գրեց պատրիարքարան. բայց ինչ լեզու. փոխանակ ան կծու, սպառնալից ոճին, որ կը գործածուէր երկու ամիս առաջ, հիմա Թիւրք կառավարութիւնը մեղմօրէն կը խնդրէ պատրիարքէն խրատել այդ վարդապետը, որ զգոյշ ըլլայ ասանկ ատեններ:

Ու երբ Դուռը այսքան ափնածանքով կը վարուի, երբ Խարախանեան վարդապետին ժողովրդականութիւնը ահագին է, անդին Մանկունի եպիսկոպոս մը կը համարձակի «կորուսէ» ըսել մեր մարտիրոս վարդապետին: Կիրակի օր Օրթագեղի եկեղեցին պատրիարքը պատարագ ըրաւ. հոն էր Խարախանեան. եկեղեցիին քարոզիչն ալ Մանկունին է. «ողջոյն»-ի ատեն Խարախանեան առանց փիլոնի կը ներկայանայ Մանկունիին, որ «կորուսէ» կը պոռայ. սրբապղծութիւն է եղեր Խարախանեանին ըրածը!! Ժողովուրդը այնքան յուզուած էր որ բզիկ բզիկ պիտի ընէր Մանկունին. բայց ասիկայ խոհեմութիւն ունեցաւ փախչիլ և դըպրոցը ապաստանելէն յետոյ ներողութիւն խնդրեց վարդապետէն, որ արդէն ներած էր. ինք ո՛ւր, Մանկունին ո՛ւր:

Ուրիշ եկեղեցականի մը բզիկ բզիկ ըլլալուն լուրը տարածուած է հինգ վեց օրէ ի վեր: Աբրահամ եպիսկոպոս Մամիկոնեան, որ Կիլիկիոյ վերջին խնդրին մէջ պարագլուխ էր և մեծ խառնակիչը եղաւ, ծանրապէս վիրաւորուեր է հայերէն: Թէ այս լուրը, որ շատ տարածուած է հինգ օրէ ի վեր, ստոյգ է, թէ ով է սպանողը, տակաւին կարելի չէ ճիշդը ըսել: Երկու երեք օրէն կը պարզուի: Առ այժմ ժողովուրդը ուրախ է:

***

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

—

Էտինպուրկ, օգոստոսի 19-ին

Անգլիա եղող սասունցիք, հակառակ մի քանի ծանօթ անձանց ցաւալի մեքենայութեանց, տակաւին կը շարունակեն իրենց ազգօգուտ գործն ի Բրիտանիա:

Սոյն օգտակարութեան ասպարէզն ընդարձակելու նպատակաւ, իրենցմէ մին, տալվօրիկցի Վարդանն, գնաց Ամերիկա, ուր կը յուսայ, պերճախօս և քաջ անգլիագէտ պ. Հրանդ Մ. Քերէզճեանի աջակցութեամբն, Ամերիկեան յանձնախումբ մը կազմել և Սասնոյ սովեալներուն օգնութիւն հասցունել: Միւս երկուքն, Պետրոս և իւր կինն Անուշ, իրենց առաջնորդ Պր. Բագրատ Մ. Ասլանի հետ, եկած են Սգովտիա, ուր նշանաւոր անձերէ ազդեցիկ յանձնախումբ մը կազմելով, մեծ ժողովներ կը գումարեն և հասարակաց կարծիքն կը յուզեն:

Սգովտիացիք ժամանակին, մեզ նման, իրենց կրօնքին պատճառաւ հալածուած ըլլալով, մի զարմանալի եղբայրական զգացումով նկատած են միշտ Հայկական դատը—անանկ, որ երկու սասունցիք և իրենց ընկերն ամեն կողմ կընդունուին մեծ ազնուութեամբ, ջերմ համակրանօք և ճոխ հիւրասիրութեամբ: Եւ տեղական լրագիրք շարունակ իրենց և հայոց վրայով յօդուածներ և տեսակցութիւններ կը հրատարակեն:

Էտինպուրկի մէջ տեղի ունեցած չորս ժողովներու հանգանակութեան գումարն է հազար րուբլի: Եթէ սասունցիք երկու ամիս ևս մնան, սգովտիական նպաստամատոյց յանձնախումբի դրամն շուտով պիտի մեծ գումարի մը հասնի: Սակայն, հակառակ յանձնախումբի թախանձանաց, որոշած են երկու շաբթէն ճամբայ ելլել դէպի Հայաստան: Այսօր կը մեկնին Էտինպուրկէն, մի քանի շրջակայ քաղաքներ այցելելու նպատակաւ, ուր յանձնախումբն իրենց համար մեծ ժողովներ կարգադրած է:

Ի՜նչ օրհնեալ երկիր է Սգովտիա և որչափ ազնուասիրտ են սգովտիացիք:

Պօյեաճեան

ԼՈՒՐԴ

—

Ֆրանսիայում մի քանի տարի սրանից առաջ մեծ տպաւորութիւն գործեց Գելանուա անունով մի անդամալոյծի բժշկվելը, որ երկար ժամանակ թափառում էր մի բժշկից դէպի միւս բժիշկը, մի հիւանդանոցից միւսը: Ոչ ոք չէր կարողացել նրան բժշկել: Վերջապէս նա ուխտ գնաց Լուրդի Աստուածամօր Այրը և այնտեղ, յանկարծ, հրաշքով բժշկվեց: Նա պատմում էր, որ մի ձայն նրան ասեց՝ «վե՛ր կաց և գնա՛», և նա հնազանդվելով՝ վերկացաւ և գնաց:

Լուրդ ուխտատեղի անունը այդ օրից շատ հռչակվեց և հիւանդ ուխտաւորներ սկսեցին դիմել այդտեղ հեռաւոր երկիրներից, նոյն իսկ Ամերիկայից:

Ֆրանսիական վիպասան Էմիլ Զօլան, ինչպէս յայտնի է, գրեց մի ընդարձակ ռօման՝ Լուրդի և նրա հիւանդների մասին: Զօլան այդ ռօմանում աշխատում է Լուրդի բժշկական ոյժը ենթարկել մեծ կասկածանքի և աջող դէպքերը բացատրել գիտնական տեսակէտից: Կաթօլիկ կղերական մամուլը սաստիկ կատաղեց և ամենախիստ յարձակումներ գործեց Զօլայի վրա:

Այս օրերս Պարիզի դատարանը, առիթ ունենալով դատի ենթարկել Գելանուային, սկսեց տեղեկութիւններ ժողովել նրա մասին և յանկարծ, անսպասելի կերպով յայտնվեց, որ Գելանուան կեղծել է իր անդամալուծութիւնը և ամենևին հիւանդ չէ եղել:

Գելանուան առաջ եղել է հիւանդանոցի սպասաւոր: Երկար ժամանակ դիտելով հիւանդներին՝ նա կարողացել է նրանց ուսումնասիրել շատ մանրամասն և յետոյ վճռել է հիւանդ ձևանալ: Նա կարողացել է նոյն իսկ մի այնպիսի նշանաւոր մասնագէտին խաբել, ինչպիսին էր հանգուցեալ Շարկօն:

Դատարանը դատապարտեց Գելանուային 4 տարվայ բանտարկութեան:

Լուրդի բժշկական զօրութիւնը այդպիսով միանգամայն կասկածի ենթարկվեց:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ 28 օգոստոսի: Լրագրական տեղեկութիւնների համեմատ, ֆինլանդական գեներալ-նահանգապետի օգնական գեներալ Ս. Գօնչարօվ, Կիւմէլի ուսուցչական սեմինարիան այցելած ժամանակ, տեսաւ, որ աշակերտները չը գիտեն ռուսաց լեզու, թէպէտ և 5 տարի առաջ նա մտցրված էր, որպէս պարտաւորիչ առարկայ: Գօնչարօվ մեծ դժգոհութիւն յայտնեց, տեղեկացրեց դրա մասին ֆինլանդական սենատին՝ պահանջելով որ ռուսաց լեզուի դասերն աւելացվեն:

ԴԻԺՕՆ, 28 օգոստոսի: Բացվեց Կարնօի արձանը Նօլարում: Պուանկարէ մինիստրը ճառ արտասանեց, որի մէջ յիշեց հանգուցեալ նախագահի ծառայութիւնները, որը բարձրացրեց Ֆրանսիայի վարկը և թանգագին բարեկամներ գտաւ նրա համար:

ԲԵՌԼԻՆ, 28 օգոստոսի: Եկաւ Տուրինի կոմսը, իտալական թագաւորի եղբօր որդին, ներկայ լինելու գերմանական զօրախաղերին:

ՎԻԷՆՆԱ, 28 օգոստոսի: Աւստրիական կայսրը գնում է Գերմանիա՝ զօրախաղերին ներկայ լինելու:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 օգոստոսի: Բարձրագոյն պալատում վեց օրով սուգ է նշանակված էրցհերցոգ Վլադիսլավի մահվան պատճառով:

Պօզօլի նահանգը անբարեյաջող է յայտարարված խօլերայի կողմից:

Պետրօպավլօվսկ տաճարում այսօր պատարագ մատուցվեց և հոգեհանգիստ կատարվեց Ալէքսանդր II և Ալէքսանդր III կայսրների համար:

ՊԱՐԻԶ, 29 օգոստոսի: Լօնդօնի լորդ-մէրը նախաճաշեց արտաքին գործերի մինիստրի մօտ մէտրիական սիստեմը մտցնելու կօնֆերէնցիայի անդամների հետ, առաջարկեց հանրապետութեան նախագահի կենացը և չնորհակալութիւն յայտնեց Ֆօրի ցոյց տուած ողորմած ընդունելութեան համար: Անոտօ առաջարկեց Վիկտօրիա թագուհու և այն թագաւորների կենացը, որոնք դելեգատներ են ուղարկել կօնֆերէնցիային: Մինիստրը աւելացրեց, որ լորդ-մէրի գալը աւելի ևս կամրացնի Ֆրանսիայի և Անգլիայի մէջ եղած բարեկամական յարաբերութիւնները:

ՇՏԷՏԻՆ, 29 օգոստոսի: Այստեղ եկաւ աւստրիական կայսրը, որին կայարանում դիմաւորեց Վիլհէլմ կայսրը: Եկաւ նոյնպէս Տուրինի կոմսը:

ԲԷՌՆ, 29 օգոստոսի: Այստեղ բացվեց միջազգային ֆիզիօլօգիական կօնգրէս:

ԲՐԻՒՍԵԼ, 29 օգոստոսի: Բացվեց միջազգային երկրագործական կօնգրէս:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Օգոստոսի 28-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	92 ր.	75 կ.
Բեռլինի վրա 100 մարկ — . .	45 »	27½ »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — .	36 »	67½ »
Ոսկի — — արժէ . .	7 :	40
Մաքսային կուպօններ —	148 »	—
Արծաթ — — — . .	— »	—
Բօրսային դիսկօնտ — . .	5 —	7%
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի	— »	—
— — — — 2-րդ .	— »	— »
— — — — 3-րդ . .	— »	—
4% պետական ռէնտա	99⅛ »	—
5% ոսկեայ ռէնտա 1884 թ. . .	161 »	—
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	—
— — — 2-րդ —	— »	—
— — — 3-րդ —	— »	—
— — — 4-րդ —	— »	—
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	276 »	—
— — երկրորդ —	243 »	—
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա	101⅜ »	—
4% Ներքին փոխառութեան . . .	98 »	75
4½% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	100 »	50
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ. Գրաւ. թղթ. — — .	215 »	50
4½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	100⅞	—
4½% գրաւական թղթեր կալուած.	— »	—
Փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ.	150 :	50
— — — թղթադ. .	— »	—
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները.	101 »	50
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	—
Օդէսայի — —	100 »	50
Թիֆլիսի — —	99⅝	—
Գրաւ. թղթ. Թիֆլ. կալ. բանկի 5%	99 :	50
— — — 6% . .	101 »	50
— — Քութայիսի 6% . .	101 »	50
— — — 5% . .	99 »	50

Խմբագիր և հրատարակիչ՝

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւններ:
Դ. Գ. ՋԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Կին բժիշկ Ա. Ի. ՍՈՐՕԿԻՆԱ-ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—10—11 ժ. կանանց և ներքին հ.
Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—5—6 ժ. երեքշ. հինգշ. և շաբաթ:
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի, միզի և սեռական օրգանների հ. ներքին և մորթի հ.
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—7½ ժ.
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմիական և խաչորագուցական հետազօտութիւններ է անում միզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:
Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ: (№ 72)

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԱԻԵՏԻՔ ԲԱԲԱՅԱՆԻԻ
բացակայութեան պատճառով
նրա
ՋՐԱ-ԷԼԷՔՏՐԱԿԱՆ ԲՈՒԺԱՐԱՆՈՒՄ
(Սօլօլակ, Սերգիեվսկի փողոց, № 14)
Ամառվայ ընթացքում հիւանդներին կընդունի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՇԱՀՊԱՐՈՆԵԱՆՑ
կանանց և ջղային հիւանդութիւնների
Ամեն օր, 1—2 ժ. ցերեկվայ և 7 ժամ երեկոյեան
Բուժարանում, բացի էլէքտրական վաննաներից, դուշերից, բժշկական մարմնամարզութիւնից—կին հիւանդների մասաժ, որի համար ընդունելութեան ժամերին ներկայ են լինում կին և տղամարդ մասաժիստներ.—մասաժիստ ԽՈՍՐՕՎԵԱՆՑ և կին մասաժիստ ԿՐԱԵՎՍԿԱՅԱ:
(№ 71) 16—30

ՅԱՏԱԿԻ ԼԱԿ
անգոյն և դեղին
Ր. ԿԷՕԼԷՐ ԵՒ ԸՆԿ. ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ
ընկերութեան գործարանի
Վայրկենապէս ծածկելու համար հասարակ (ոչ պարկետային) յատակները, ներկված և չը ներկված:
Չորանում է քսելու ժամանակ, այսպէս ասած, հէնց վրձինի տակ:
Ծախվում է
ԱՄԵՆ ՏԵՂ ԲՈԼՈՐ
աւելի նշանաւոր առևտրականների մօտ:
(№ 84) 2—2

ԷՆԶԷԼԻԻ հայոց միդասեան նորաբաց ուսումնարանի համար հարկաւոր է ՈՒՍՈՒՑԻՉ հայոց ու ռուսերէն լեզուի. կը ստանայ տարեկան 300 րուբլի, բնակարան, վառելիք և ծառայ: Ցանկացողները կարող են դիմել հոգաբարձութեանը այս հասցեով՝
Энзели (Персія)
Попечительству Армянскаго училища.
(№ 98) 2—3

Յանձն եմ առնում կազմել ՊԼԱՆՆԵՐ և ՆԱԽԱՀԱՇԻՒՆԵՐ, նոյնպէս և շինութիւնների կառուցումը:
Հասցէս. 1-я Гончарная ул., д. № 18.
2—3 (№ 86) Գ. ՄԵՅԷՐ

ԱՐԴՎԻՆԻ
ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿԱՑ ուսումնարանների համար հարկաւոր են՝ ԵՐԿՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ և ԵՐԿՈՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, ցենզաւորներ, ռուսաց և հայոց լեզուների: Ցանկալի է, որ լինէին ամուսիններ:
Դիմել պայմաններով АРТВИНЪ, Якову Пилояну.
(№ 90) 5—6

ԱԶԴ
ՂԶԼԱՐԻ շրջանում գտնվող Ղարաջալիլ գիւղի միդասեան դպրոցի համար հարկաւոր է ՑԷՆԶ ՈՒՆԵՑՈՂ ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ և ՄԻ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ, տարեկան ռոճիկ երկուսին միասին՝ վեց հարիւր րուբլի, բնակարան, ծառայ և վառելափայտ:
Գործակալ եկեղեցեաց՝
Ալէքսիանոս քահ. Աստուածատուրեանց
Ղզլար (№ 94) 3—6

ԹԻՖԼԻՍԻ Ս. ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԵՐԿԴԱՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ վարչութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ նորեկ աշակերտուհիների ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ կը սկսվի օգոստոսի 25-ից:
(№ 89) (Ե.) 3—4

Լոյս տեսաւ
ՀԱՄԱՌՕՏ ՑՈՒՑՄՈՒՆՔՆԵՐ
Դաստութեան պատրաստվողների համար. Թարգմանութիւն Յ. Սառիկեանի:
Գինն է 30 կոպ.
Ծախվում է կենտրօնական գրավաճառանոցում: (№ 89) 3—4

ՑԷՆԶ ՈՒՆԵՑՈՂ
Մի երիտասարդ, որ վարել է մի քանի տարի գաւառական քաղաքներում ուսուցչի պաշտօն, ցանկանում է դասեր ունենալ: Գիտէ և հայկական ձայնագրութիւն:
Հասցէն՝ Михаилъ Сергѣевичу Шарбабчеву, Тифлисъ, Темныя ряды, собствен. д. № 2.
(№ 97) 3—5

ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, որ երկար տարիներ պաշտօն է վարել հայոց դըպրոցներում, ցանկանում է տեղ ունենալ գաւառներում: Կարող է աւանդել միդասեան ուսումնարանի բոլոր առարկաները, բացի ռուսաց լեզուից: Հասցէն՝ Тифлисъ Цицiановская улица, домъ Парсаданова, Парсаданову. (№ 95) 3—5

Զօրաւոր կարգի ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ցանկանում է ուսուցչի կամ ԱՒԱԳ ՈՒՍՈՒՑՉԻ պաշտօն ունենալ հայոց ծխական դպրոցներում: Կարող է աւանդել միայն լեզուները և բնագիտութիւն:
Դիմել Թեմական տեսուչ հայր Մելեանին: (№ 86) 5—5

ՄՕԶԴՕԿԻ
Հայոց երկու սեռի դպրոցների համար հարկաւոր է մի հմուտ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ուսուցիչ: Բացի ձայնագրութիւնից պէտք է աւանդէ և ուրիշ առարկաներ:
Ցանկացողները թող դիմեն՝ Моздокъ, попечительству Армянскихъ училищъ.
(№ 97) 3—3

Մի փորձված ուսուցիչ, որ 17 տարի չարունակ ուսուցչութիւն է արել, պաշտօն է որոնում ծխական դպրոցներում:
Հարցնել Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա, Դօվլաթեանի հագուստեղէնի մագազինում: (№ 96) 3—3

ՕՐԲԱԶԱՐԻ հայոց ծխական ուսումնարանի համար հարկաւոր են երկու ուսուցիչ՝ մինը ձայնաւոր: Տարեկան վարձ 500 և 400 ր.:
Մեր հասցէն. Армянскъ-Базаръ, Тав. губ., Попечит. Армяно-Базарск. армянскаго приходск. училища. (№ 83) 5—10

„ՀԱՄԱՐՆԵՐ ԲԱԳՈՒ“
(ՀԻՒՐԱՆՈՑ)
(Թիֆլիս, Ելիսավետ փող., տ. Ջիթախօվի, Կորգանեան ձիաքաշի կանգնելու տեղի մօտ). Նորից շքեղ կերպով զարդարված են. սենեակները լուսաւոր և ընդարձակ են: Տրվում են մեծ մասամբ երկու-երկու սենեակ: Գինը 50 կ.-ից մինչև 5 ր. օրական և 12 ր.-ուց մինչև 60 ր. ամսական:
(№ 71) 3—3

ԱԶԴ
Հանգուցեալ ուսուցիչ Ալէքսանդր Արարատեանցի այրին՝ Շուշանիկ Արարատեանցը, ցանկալով յանձնել երկրորդ տպագրութեան իր ամուսնու „ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՄԲ“ աշխատութիւնը ի նպաստ հանգուցեալի զաւակների, դիմում է հայ հասարակութեան օժանդակութեանը: Հասցէն՝ Тифлисъ Фомин. ул. д. Давришова № 15:
Բաժանորդագինն է իւրաքանչիւր օրինակի համար 20 կոպ.
(№ 89) 3—5

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ից ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՍԿՍՎԻ ՈՒՍՈՒՄ
ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ԵՒ ՁԵՌԱԳՈՐԾԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ
որը գտնվում է իշխ. Արղութեանի տան վերին յարկում, անկիւն Միջի փողոցի և Երևանեան հրապարակի:
Նոյն տեղը, շաբաթը մի անգամ տալիս են ՊԱՐԻ ԴԱՍԵՐ: Ցանկացողները կարող են այժմեանից պայմանաւորվել: (№ 86) 4—5

ԵՐԿՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, երեքը ցենզաւոր, իսկ մէկը առանց ցենզի, ցանկանում են ծառայել գաւառում միասին կամ առանձին: Դիմել՝ Тифлисъ, Сололаки, Орловская улица, № 28 г. Бабiяну.
(№ 95) 2—3

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ
Ս. ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
Սօլօլակ, Սադօվայա փ. № 46 (Սերգիեվսկայա փողոցի դիմաց)
Մանուկների ընդունելութիւնը (երկու սեռի) կը սկսվի օգոստոսի 22-ից, իսկ ուսումը—սեպտեմբերի 1-ից: (№ 93) 4—6

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ Ձեռնարկի առեւտրական եւ գործարանական հաշուապահութեան

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ Է ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց, 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, ըրաշխաւորելով, եւ եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել:

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առեւտրական ճիւղերի, համդերձ նաւթային արդիւնաբերական եւ կերոսինի գործարանական հաշուետւութեան:

Բ) Առեւտրական թուաբանութիւն.

Գ) Առեւտրական նամակագրութիւն.

Դ) Գեղագրութիւն եւ ամենավատ ձեռքերի ուղղութիւն:

Պարապմունքները սկսվելու են սեպտեմբերի 15-ից ճաշից յետոյ եւ պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ:

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 4 ժամից մինչեւ 6 ժամ երեկոյեան, ՍՕԼՕԼԱԿ, Ֆրէյլինեան փողոց, տուն Սուլխանովի, № 13:

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Խիտէկեւի գրավաճառանոցում եւ հեղինակի մօտ, եւ Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում:

ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ:

Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստայի ծախս վճարելու:

(№ 86) (հ. յ.) 6—15

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Թիֆլիս, Նագօրնայա փողոց, № 9)

Ցանկացողք, ունենալ իրանց առեւտրական գործերի համար ուսման ընթացքը աւարտած աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ, թող բարեհաճեն դիմել կուրսերի հիմնադրին, Ս. Մանուէլեանցին: Աւարտողները ստացել են մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն, կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատված ծրագրի համեմատ, եւ ունեն օրինաւոր ատտեստատներ:

Կուրսերի ծրագիրը եւ կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովիանովների բանկային գրասենեակում եւ կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, учредителю коммерческихъ курсовъ С. П. Мануэльянцу.

(№ 78) 7—7

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ընդունում է գիշերօթիկ, կիսագիշերօթիկ եւ երթեւեկ աշակերտներ. պատրաստում է գիմնազիայի, ռէալական ուսումնարանի, կադէտների կորպուսի եւ այլ ուսումնարանների համար: Գիշերօթիկներ ընդունվում են եւ ուրիշ ուսումնարանների աշակերտներ:

Հասցէն. ТИФЛИСЪ. Сололаки. Гановская ул., № 11.

(№ 65) 2—3

ՕՐԲԵԼԵԱՆՑԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

ՀԻՄՆՎԱԾ 1844 ԹՎԻՆ

(Թիֆլիս, Աբաս-Աբադսկայա հրապարակ, № 11)

Աշակերտները ընդունվում են իբրեւ պանսիօներ, կիսապանսիօներ եւ երթեւեկ ու պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ ուսումնարանների համար:

Ընդունելութեան հարցաքննութիւնները սկսվել են օգոստոսի 22-ին, իսկ ուսումը կը սկսվի սեպտեմբերի 1-ից:

(№ 96) 3—4

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆԵՐԻ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

(Վէլեամինօվսկայա փող. № 3)

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Սկսվել է օգոստոսի 23-ից (9 ժամից մինչ 1 ժամ կէսօրից յետոյ եւ 6 ժամից մինչեւ 8 ժամ երեկոյեան): Մանուկներն ընդունվում են նախապատրաստական բաժանմունքներում (հայոց եւ վրաց), կրտսեր, միջին եւ աւագ: Աւագ բաժանման մէջ վերջնականապէս պատրաստվում են մտնելու համար բոլոր միջնակարգ դպրոցների ստորին դասատները:

Պարապմունքները կը սկսվեն սեպտեմբերի 1-ին:

(№ 87) (5, 21, 23, 28 և 30 օգ.) 3—5

Հ Ն Գ Ա Մ Ե Ա Յ Հ Ա Շ Ի Ւ

ՄԵԾ-ԱՐԽՎԱԼԻԻ ԾԽԱԿԱՆ ԵՐԿԴԱՍԵԱՆ ԵՐԿՍԵՌ «ՏԷՐ-ՄԿՐՏՉԵԱՆ» ԴՊՐՈՑԻ

Սեպուհ պարտականութիւն համարելով, հրապարակ ենք հանում մեր խնամքին յանձնված դպրոցի հնգամեայ հաշիւը, ի գիտութիւն հայ հասարակութեան:

Դպրոցի վերաբացման ժամանակ դրամագլուխ կազմվեց հետեւեալ միջոցներով.

Խնամակալ հոգաբարձուները նուիրեցին 150 ր. 1889—90 թ. եկեղեցու մուտքերից եւ վարելահողերից՝ 120 ր.:

Առ 1-ն նոյեմբերի 1890 թ. գոյացած դրամագլուխ 270 ր.

1890—91 տարեշրջանի մուտքը

Առ 1-ն նոյեմբերի 1890 թւի գոյացած դրամագլուխ՝ 270 ր.: Եկեղեցական մուտքերից եւ վարելահողերից՝ 52 ր. 52 կ.: Թոշակադրամ՝ 108 ր.: Գրադարանին նուէրներ՝ 14 ր.: Դրամագլխի վեցամսեայ արդիւնաբերութիւն՝ 41 ր.: Խնամակալներից, դրամագլուխ պատրաստելու համար՝ 100 ր., Ուսուցչի, սննդի, լոյսի, բնակարանի եւ վառելիքի համար՝ 75 ր.: Մանր ծախսերի համար՝ 10 ր. 10 կ.:

Գումարը՝ 670 ր. 62 կ:

Ծախսը

Ուսուցչին ռոճիկ՝ 200 ր.: Նրան սննդի, լոյսի, վառելիքի՝ 75 ր.: Մանր ծախսեր՝ 12 ր. 10 կ.: Գրադարանին գրքերի ծախս՝ 7 ր. 50 կ.:

Գումարը՝ 294 ր. 60 կ.:

Ծախսը հանելով մուտքից, առ 1-ն յուլիսի 1891 թւի մնում է՝ 376 ր. դրամագլուխ:

1891—92 տարեշրջանի մուտքը

Անցեալ տարեշրջանից մնացած դրամագլուխ՝ 376 ր.: Տեղական ժողովրդից զատկական տօնի առիթով նուէր՝ 32 ր.: Մասնաւոր մարդիկ նուիրեցին՝ 40 ր.: Եկեղեցուց եւ վարելատեղերից՝ 71 ր. 63 կ.: Թոշակադրամ՝ 160 ր.: Դրամագլխի տարեկան արդիւնաբերութիւն՝ 85 ր.: Խնամակալներից դրամագլուխ պատրաստելու համար՝ 182 ր.: Ուսուցիչներին սննդի, լոյսի եւ այլ ծախսերի համար՝ 150 ր.: Մանր ծախսերի համար՝ 5 ր. 40 կ.:

Գումարը՝ 1,102 ր. 3 կ..

Ծախսը

Ուսուցիչներին ռոճիկ՝ 300 ր.: Լոյսի, սննդի եւ այլ ծախսեր՝ 150 ր.: Թեմական տեսչին՝ 25 ր.: Մանր ծախսեր՝ 5 ր. 40 կ.:

Գումարը՝ 480 ր. 40 կ.:

Ծախսի գումարը հանելով մուտքից, մնում է առ 1-ն յուլիսի 1892 թւի 622 ր. դրամագլուխ:

1892—93 տարեշրջանի մուտքը

Անցեալ տարեշրջանում գոյացած դրամագլուխ՝ 622 ր.: Մասնաւոր մարդիկ նուիրեցին՝ 14 ր.: Եկեղեցուց եւ վարելատեղերից արդիւնք՝ 182 ր. 80 կ.: Թոշակադրամ՝ 140 ր.: Դրամագլխի տարեկան արդիւնաբերութիւն՝ 144 ր.: Խնամակալներից, դրամագլուխ պատրաստելու՝ 381 ր.: Ուսուցիչներին սննդի եւ այլ ծախսերի 150 ր.: Մանր ծախսերի՝ 59 ր. 70 կ.:

Գումարը՝ 1,693 ր. 50 կ.:

Ծախսը

Երկու ուսուցիչներին ռոճիկ՝ 390 ր.: Նրանց սննդի, լոյսի եւ այլ ծախսեր՝ 152 ր.: Չքաւոր աշակերտներին գրքերի ծախս՝ 10 ր. 50 կ.: Մանր ծախսեր՝ 14 ր. 70 կ.: Թեմական տեսչին՝ 25 ր.: Գրադարանի գրքերը կազմելու՝ 45 ր.:

Գումարը՝ 635 ր. 20 կ.:

Ծախսի գումարը հանելով մուտքից, առ 1-ն յուլիսի 1893 թւի մնում է 1,056 ր. 30 կ.:

1893—94 տարեշրջանի մուտքը

Անցեալ տարեշրջանում գոյացած դրամագլուխ՝ 1,056 ր. 30 կ.: Եկեղեցուց եւ վարելատեղերից արդիւնք՝ 122 ր. 60 կ., Թոշակադրամ՝ 121 ր.: Մասնաւոր մարդիկ նուիրեցին՝ 1 ր.: Դրամագլխի արդիւնաբերութիւն՝ 245 ր.: Խնամակալներից դրամագլուխ պատրաստելու, Ամենայն հայոց Հայրապետի օծման առիթով՝ 1,000 ր.: Ուսուցիչներին սննդի եւ այլ ծախսերի համար՝ 170 ր.: Մանր ծախսերի համար՝ 18 ր. 10 կ.:

Գումարը՝ 1734 ր.:

Ծախսը

Երկու ուսուցիչներին ռոճիկ՝ 425 ր.: Նրանց սննդի եւ այլ ծախսեր՝ 170 ր. 80 կ.: Թեմական տեսչին՝ 25 ր.: Մանր ծախսեր՝ 18 ր. 10 կ.:

Գումարը՝ 638 ր. 90 կ.:

Ծախսի գումարը հանելով մուտքից, առ 1-ն յուլիսի 1894 թւի մնում է 2,095 ր. դրամագլուխ:

1894—95 տարեշրջանի մուտքը

Անցեալ տարեշրջանում գոյացած դրամագլուխ՝ 2,095 ր.: Եկեղեցու եւ վարելատեղերի արդիւնք՝ 66 ր. 76 կ.: Թոշակադրամ՝ 154 ր. 5 կ.: Գրավաճառումից՝ 15 ր. 69 կ.: Դրամագլխի արդիւնաբերութիւն՝ 450 ր.: Խնամակալներից դրամագլուխ պատրաստելու՝ 250 ր.: Ուսուցիչներին սննդի ծախս՝ 120 ր.:

Գումարը՝ 3,151 ր. 50 կ.:

Ծախսը

Երեք ուսուցիչներին ռոճիկ 750 ր.: (Վարժուհին խնամակալներիս քոյրը լինելով՝ ձրի էր սովորեցնում): Վառելիք՝ 24 ր.: Ուսուցիչներին լոյսի եւ վառելիք ածուխի ծախս՝ 17 ր. 70 կ.: Չքաւոր աշակերտներին պիտոյքներ՝ 10 ր. 90 կ.: Գրադարանի ծախս՝ 5 ր. 60 կ.: Երկու սեղանների՝ 7 ր.: Մանր ծախսեր՝ 18 ր. 15 կ.: Ուսուցիչներին սննդի ծախսեր՝ 130 ր.:

Գումարը՝ 963 ր. 35 կ.:

Ծախսը հանելով մուտքից, առ 1-ն յուլիսի 1895 թւի մնում է՝ 2,188 ր. դրամագլուխ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ա. Դրամագլուխ

1890 թւականից մինչեւ 1895 թ. 1-ն յուլիսի դրամագլուխ պատրաստելու համար ստացվել է. խնամակալ հոգաբարձուներից՝ 2,060 ր.: Զանազան մարդկանց նուէրներ՝ 101 ր.: Դպրոցի մուտքերից աւելացած՝ 27 ր.:

Գումարը՝ 2,188 ր.:

բ. 1890 թւականից մինչեւ 1895 թ. 1-ն յուլիսի ընթացիկ ծախսերը ծածկելու համար ստացվել է խնամակալ հոգաբարձուներից՝ 760 ր.: Եկեղեցական եւ վարելատեղերի արդիւնք՝ 616 ր. 31 կ.: Աշակերտական թոշակադրամ՝ 683 ր.: Դրամագլխի արդիւնաբերութիւն՝ 965 ր.:

Գումարը՝ 3,024 ր. 31 կ.

գ. 1890 թւականից առ 1-ն յուլիսի 1895 թ. տուած է՝ ուսուցիչներին ռոճիկ՝ 2,065 ր.: Թեմական տեսուչներին՝ 75 ր.: Չքաւոր աշակերտներին՝ 21 ր. 40 կ.: Ուսուցիչներին՝ սննդի, լոյսի, վառելիքի եւ այլն՝ 665 ր.: Գրադարանին գրքերի եւ կազմելու ծախս՝ 58 ր. 10 կ.: Տնտեսական մանր ծախսեր՝ 117 ր. 15 կ.:

Գումարը՝ 3,001 ր. 65 կ.:

դ. Դպրոցական տուն ու կահ կարասիք

1890 թւականից մինչեւ 1895 թ. յուլիսի 1-ին խնամակալ հոգաբարձուները իրանց սեփական միջոցներով դպրոցի համար պատրաստել են՝ 1891 թւին վերանորոգեցին դպրոցական տանը, որ ունի 3 դասարան, 1 ուսուցչանոց, 1 նախասենեակ, որի համար ծախսեցին՝ 1145 ր.: Քսան մէկ աշակերտական գրասեղաններ՝ 125 ր.: Չորս հատ գրատախտակներ՝ 18 ր. 40 կ.: Մէկ համարիչ՝ 3 ր.: Երկու մահճակալ ուսուցիչներին՝ 5 ր.: Երեք գրասեղան՝ 5 ր. 50 կ.: Մէկ ջրի տակառ՝ 2 ր.: Երկու պատի ծաղկաւոր քեչայ՝ 3 ր. 40 կ.: Մէկ փայտեայ լուացարան՝ 80 կ.:

Գումարը՝ 1,308 ր. 10 կ.:

ե. Նուէրներ

1890 թւականից մինչեւ 1895 թ. 1-ն յուլիսի՝ դպրոցին նուիրել են՝ Խաչատուր Ջանդելեան, 20 ր., Հաճիպապ Յոհաննէսեան՝ 1 ր., Խնամակալներիս մայրը 10 ր., Յակոբ Նալբանդեանց՝ 1 ր., Գրիգոր Բաղրամեանց՝ 5 ր., Ոմն մի՝ 3 ր., Հաճիպապ Զարչիեանց՝ 1 ր., Պօղոս Թաթոյեանց՝ 1 ր., Գրիգոր քահանայ Մարտիրոսեանց՝ 1 ր., Տեղական ժողովուրդը՝ 32 ր., Յարութիւն Մանուկեանց՝ 1 ր., Յարութիւն Դաւթեանց՝ 1 ր., Խաչատուր Սարգսեանց՝ 1 ր., Մնացական Համբարձումեանց՝ 1 ր., Ոմն մի՝ 6 ր. 50 կ., Վահան Բարսամեանց՝ 1 ր., Նազարէթ Ղուկասեանց՝ 1 ր., Սմբատ Մուշեղեանց գրադարանին՝ 8 ր. Վարդապետ Վարդապետեանց՝ 6 ր.:

Գումարը՝ 101 ր. 50 կ.:

զ. ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1891 թ. գրադարանիս հիմնած օրից մինչեւ ներկայ 1895 թւի 1-ն օգոստոսի գրադարանին նուիրել են գրքեր՝ խնամակալ-հոգաբարձուները՝ 241 կտոր: Գրադարանին նուիրած գումարից՝ 11 կտոր: Սմբատ Մուշեղեանց՝ 10 կտոր: Հայր Գաբրիէլ Նահապետեանց՝ 10: Մնացական Յակոբեանց՝ 1: Յակոբ Կրիտեանց՝ 2: Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանց՝ 2: Հրատարակչից «Բուրաստան Մանկանց»՝ 1: Գրիգոր Բաղրամեանց՝ 3: Ս. Վեհապետեանց՝ 2: Արսէն Կրիտեանց՝ 10: Յարութիւն Մանուէլեանց՝ 1: Ենովք Վեհապետեանց՝ 2: Յակոբ Տ. Պօղոսեանց՝ 1: Ե. Բեբուրեանց՝ 7: Կարապետ Յովհանջանեանց՝ 1: Ներսէս Տ. Վարդանեանց՝ 5: Գէորգ Ղասապեանց՝ 5: Էջմիածնի սարկաւագները՝ 14: Աղաբէկ Ամիրեանց՝ 17: Վահրամ վարդապետ՝ 8: Եղեա վարդապետ՝ 1: Սիմէօն Փիլիպոսեանց՝ 1: Աղէքսանդր Զօպանեանց՝ 1: Տիգրան Բաղդասարեանց՝ 4: Գ. Ս. եպ. Գասպարեանց՝ 3: Յ.-Բէգ Տէր-Եսայեանց՝ 2: Նոյեմզար Յովհանջանեանց 21: Մարտիրոս Գնունի՝ 17: Յովհաննէս Տէր-Մինասեանց՝ 2: Գէորգ Զօլաղեանց՝ 1: Վ. Տէր-Աղէքսանդրեանց՝ 1: Կարապետ Աբոյեանց՝ 9: Նիկողայոս քահանայ Եպլոյեանց՝ 4: Ազարեա Զօթիկեանց 1: Մելքոն Փանիեանց՝ 29: Աւագ Աւագեանց՝ 4: Արշակ Զիլինկարեանց՝ 8: Կոստանդին Միրմանեանց՝ 2: Եղիշէ վարդապետ՝ 1: Նիկողայոս Մառ՝ 1: Ս. Բայբուրդեանց՝ 5: Առաքել Առաքելեանց՝ 47: Գ. Գ. եպ. Սուրէնեանց՝ 2: Բենեամին Տէր-Գրիգորեանց՝ 3: Ա. Ջախոյեանց՝ 1: Դպիր Գալուստ (միաբան)՝ 9: Գ. Կիւրեղ եպիսկոպոս՝ 37: Վեհափառ Հայրապետը ազգիս՝ 8: Մ. Տ. Գրիգորեանց՝ 1: Շ. Աւետիսեանց՝ 12: Առաքել Առաքելեանց՝ 5: Ե. Թոփչեանց՝ 12: Աւետիս Մարգարեանց՝ 1: Վաղարշակ Խոյեցեանց՝ 2: Սիմէօն Խոյեցեանց՝ 2: Յովսէփ Ղարախանեանց 1: Ա. Նալեանց՝ 7: Լ. Ռափայէլեանց՝ 6: Լ. Սրապեանց՝ 2: Պ. Բաբայեանց՝ 12: Օր. Մէլիք-Ադամեանց՝ 6: Օր. Լ. Ղասապեանց՝ 12:

Ընդամենը՝ 660 կտոր գիրք:

Հոգաբարձութիւնս իր շնորհակալութիւնը յայտնելով յարգելի նուիրատուներին, հարկաւոր է համարում յայտնել, որ գրադարանի համար նուէրներ ընդունվում են հետեւեալ հասցէով.

Александрополь. Въ Архвалинское двухклассное училище. Черезъ Духовное Правленіе.

Նախագահ-խնամակալ հոգաբարձութեան՝ Ղեւոնդ քահ. Տէր-Մկրտչեան Աթանասեանց

1—1

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 30 Августа 1895 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.